

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної магістерської роботи
на тему ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ,
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В СИСТЕМІ
ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Виконав: студент 6 курсу,
групи ДСз-21М
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Щербина Ігор Олегович

Керівник:

к.т.н., доцент

Корбутяк Віктор Іванович

Рецензент: Сєдова О. Г.

Рівне – 2025 року

Національний університет водного господарства
та природокористування

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра менеджменту та публічного врядування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри
менеджменту та публічного
врядування

_____ (Л.Х. Тихончук)

“__” _____ 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Щербині Ігорю Олеговичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Взаємовідносини органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного врядування

Керівник роботи: к.т.н., доцент Корбутяк В.І.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “05” листопада 2025 року С №1333

2. Строк подання студентом роботи «08» грудня» 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти, положення, розпорядження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, монографії, дисертації, наукові статті, підручники, аналітичні матеріали, статистичні дані, міжнародні документи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні засади дослідження взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного врядування. 2. Практика взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні. 3. Проблеми та шляхи вдосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Рис. 1.1. Ключові аспекти взаємовідносин органів публічної влади з громадськістю; Рис. 1.2. Принципи взаємодії між публічною владою, місцевим самоврядуванням та громадськістю; Рис. 2.1. Консультації з громадськістю, проведені міністерствами та іншими центральними органами

виконавчої влади у II кварталі 2025 року; Рис. 2.2. Консультації з громадськістю, проведені місцевими органами виконавчої влади у II кварталі 2025 року; Рис. 2.3. Форми та механізми взаємодії публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості; Рис. 3.1. Шляхи удосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

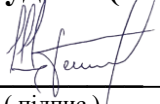
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	к.т.н., доцент Корбутяк В.І.	03.11.25	09.11.25
Розділ 2	к.т.н., доцент Корбутяк В.І.	10.11.25	23.11.25
Розділ 3	к.т.н., доцент Корбутяк В.І.	24.11.25	07.12.25

7. Дата видачі завдання «03» листопада 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Вступ Розділ 1. Теоретичний розділ	03.11.25- 09.11.25	
2.	Розділ 2. Аналітичний розділ	10.11.25- 23.11.25	
3.	Розділ 3. Проектування, обґрунтування, оптимальні рішення, їх впровадження	24.11.25- 07.12.25	
4.	Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів, оформлення презентації, документів та підготовка до захисту	08.12.25- 17.12.25	

Студент (ка)

(підпис)

Щербина І.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Корбутяк В.І.
(прізвище та ініціали)

Звіт подібності

Метадані

Назва організації

National University of Water and Environmental Engineering

Заголовок

1 Щербина м.р. виправлено (1).docx

Автор

Науковий керівник / Експерт

Щербина Ігор ОлеговичЩербина Ігор Олегович

підрозділ

National University of Water and Environmental Engineering

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

11.70%

11.70%

КП 1

2.70%

2.70%

КЦ

20208

Кількість слів

165237

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		0
Мікропробіли		36
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		125

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/rada-prjnyala-klyuchovyj-zakon-pro-media/	71 0.35 %
2	https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/roziasnennia-dostup-do-info-web.pdf	50 0.25 %
3	https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/download/30/20/41	47 0.23 %
4	http://lib-net.com/content/10083_Pravo_na_zvernennya.html	44 0.22 %

ЗАЯВА
щодо самостійності виконання випускної кваліфікаційної роботи

Я, Щербина Ігор Олегович (ПІБ), студент 6 курсу ДСз-21М групи ННІЕМ

ЗАЯВЛЯЮ:

моя випускна кваліфікаційна робота на тему «Взаємовідносини органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного врядування», яка надається в екзаменаційну комісію із захисту кваліфікаційних робіт зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» для захисту, виконана самостійно і не містить плагіату.

Всі запозичення з друкованих та електронних джерел, у тому числі із захищених раніше випускових кваліфікаційних робіт мають відповідні посилання.

Я не використовував шахрайські методи маніпуляції з текстом (заміна букв, інтервали, мікропробіли, білі знаки, парафрази та ін.).

Інструменти штучного інтелекту використовував без порушення академічної доброчесності.

Я ознайомлений з чинним Порядком перевірки навчальних, кваліфікаційних, навчально-методичних та наукових робіт на наявність ознак академічного плагіату в НУВГП та Положенням про академічну доброчесність в НУВГП, за яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску моєї роботи до захисту та застосування відповідних санкцій (академічної відповідальності).

03.12.2025

АКТ
перевірки випускної кваліфікаційної роботи
автора Щербини Ігоря Олеговича
на рівень запозичень та можливих маніпуляцій з текстом

Відповідно до даних системи StrikePlagiarism файл «1 Щербина Взаємовідносини органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного врядування»

містить: 11,7 % коефіцієнта подібності; 2,7 % коефіцієнта цитованості;
3 заміненних букв; 0 інтервалів; 36 мікропробілів; 0 білих знаків;
125 парафраз.

За результатами перевірки засвідчую, що:
автор кваліфікаційної роботи Щербина Ігор Олегович:

- самостійно виконав кваліфікаційну роботу;
- коректно посилався на використані інформаційні джерела;
- в роботі відсутні ознаки академічної недоброчесності.

Керівник кваліфікаційної роботи

Корбутяк В. І.
(ПІБ)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ.....	6
1.1. Категоріальний апарат дослідження.....	6
1.2. Принципи та форми взаємодії влади і громадянського суспільства.....	13
1.3. Зарубіжний досвід взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління.....	19
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В УКРАЇНІ.....	29
2.1. Нормативно–правове регулювання відносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління.....	29
2.2. Форми та механізми взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні.....	42
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В УКРАЇНІ.....	58
3.1. Ключові проблеми взаємодії між органами влади та громадськістю в Україні.....	58
3.2. Напрямки вдосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості	68
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується посиленням ролі громадян у процесах формування та реалізації державної політики, що зумовлює необхідність переосмислення взаємовідносин між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю. Адже розвиток демократичної, правової та соціальної держави в Україні неможливий без ефективної взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Ці відносини визначають реальний рівень демократії, відкритості держави, ступінь залученості громадян до процесів прийняття управлінських рішень, а також впливають на ефективність реалізації державної політики на всіх рівнях управління.

Військові виклики, процеси відновлення країни та необхідність зміцнення суспільної стійкості актуалізують потребу у партнерстві влади й громадськості як важливій умові ефективного публічного управління. В умовах євроінтеграційного курсу України, модернізації системи публічного управління та децентралізації влади особливої актуальності набуває питання налагодження партнерських відносин між владою і громадськістю. Демократизація управлінських процесів, упровадження стандартів відкритості, прозорості та підзвітності органів влади перед громадянами є важливою умовою зміцнення суспільної довіри та розвитку громадянського суспільства.

Отже, дослідження взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості є надзвичайно актуальним, оскільки спрямоване на виявлення ефективних механізмів взаємодії, що сприяють підвищенню рівня довіри до влади, зміцненню громадянського суспільства, формуванню демократичної культури управління та сталому розвитку держави.

Метою роботи є аналіз теоретичних, правових та організаційних засад взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління, а також визначення напрямів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- розкрити теоретичні основи дослідження взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості;
- дослідити зарубіжний досвід організації взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості;
- охарактеризувати нормативно–правову базу, що регулює взаємовідносини зазначених суб'єктів в Україні;
- проаналізувати форми та механізми взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні;
- окреслити ключові проблеми та запропонувати напрями вдосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості.

Предметом дослідження є механізми, принципи та форми взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління України.

Методи дослідження. Для досягнення мети застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, структурно–функціональний та системний аналіз використано для розкриття сутності взаємовідносин між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю; порівняльний метод – для вивчення зарубіжного досвіду та визначення можливостей його адаптації в Україні; методи аналізу й синтезу, узагальнення та аналогії – при розробленні теоретичних положень і визначенні проблемних аспектів взаємодії. Системно–аналітичний метод застосовано при вивченні законодавчих актів і нормативних документів, що регулюють сферу публічної взаємодії.

Застосування комплексного підходу дозволило забезпечити всебічність дослідження, достовірність висновків і практичну значущість одержаних результатів.

Проблема взаємодії влади та громадськості посідає центральне місце в українській науковій думці. Так, теоретичні аспекти взаємовідносин влади та громадянського суспільства розглянуто представлено у роботах Є. Бородіна, М. Мирної та О. Стасюк, С. Телешуна, О. Пухкала та інших. Проблеми формування ефективних механізмів участі громадян у виробленні та реалізації публічної політики досліджують В. Докаленко, О. Домбровський, З. Кравцова. Зарубіжний досвід взаємодії держави та громадянського суспільства представлений у роботах І. Динника, С. Мельник, С. Лізаковської.

Інформаційна база дослідження представлена міжнародно-правовими документами, що визначають принципи взаємодії влади з громадськістю, а також нормативно-правові акти України, які регламентують механізми участі громадян у процесах публічного управління. Важливе місце займають аналітичні та наукові матеріали, представлені у наукових статтях, звітах і працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, які висвітлюють теоретичні й практичні аспекти формування ефективних взаємовідносин між органами влади та інститутами громадянського суспільства. Інформаційна база доповнена власними емпіричними напрацюваннями, отриманими в процесі збору, аналізу та узагальнення даних, що безпосередньо стосуються теми кваліфікаційної роботи. Сукупність цих джерел забезпечує наукову обґрунтованість, достовірність та практичну значущість результатів проведеного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з метою вдосконалення системи взаємодії із громадськістю, у навчальному процесі при підготовці магістрів публічного управління, а також у програмах підвищення кваліфікації публічних службовців. Запропоновані рекомендації сприятимуть зміцненню довіри до інститутів влади, підвищенню ефективності публічного управління та розвитку демократичних практик участі громадян.

Особистий внесок здобувача. Магістерська робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові положення, висновки та рекомендації сформульовані автором особисто.

Структура роботи. Структура магістерської роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел (82 найменування). Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, з них 83 – основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

1.1. Категоріальний апарат дослідження

Для забезпечення цілісного наукового розуміння процесів взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління доцільним є проведення аналізу категоріального апарату дослідження. Ключовими категоріями магістерського дослідження є терміни «публічна влада», «місьцеве самоврядування», «громадськість» та «взаємовідносини (взаємодія) в системі публічного управління».

Ще у 50-х роках ХХ століття відомий український правознавець Ю. Панейко розглядав поняття «публічна влада» крізь призму визначення держави як «корпорації публічних служб». На його думку, органи публічної влади повинні змінюватися та адаптуватися відповідно до потреб суспільства і «загального інтересу», що визначає їхню соціальну місію та динамічний характер функціонування [24].

Більш широке трактування цього поняття запропонував професор О. Петришин, який до системи публічної влади відносить не лише органи державної та муніципальної влади, але й недержавні інституції – такі як громадські організації, політичні партії та приватні підприємства. Учений виходить з того, що публічна влада не обмежується лише державним апаратом, а охоплює всі структури, які виконують функції суспільного управління. На думку О. Петришина, публічна влада має низку характерних ознак, зокрема:

- зайняття посади в органах чи організаціях, незалежно від форми власності або структури управління.
- службова спрямованість діяльності, тобто орієнтація не на власні, а на суспільні (чужі) інтереси.

- професійний характер служби, що означає постійну зайнятість, наявність спеціальних знань, спадкоємність досвіду та залежність матеріального забезпечення від виконання службових функцій [2, с. 450].

Місцеве самоврядування є одним із ключових принципів організації та функціонування влади в державі та суспільстві, що є невід'ємною ознакою будь-якої демократичної системи. Відповідно до статті 2 Європейської хартії місцевого самоврядування: «Принцип місцевого самоврядування має бути закріплений у законодавстві країни та, по можливості, в її конституції» [12].

Згідно зі статтею 140 Конституції України, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, такі як сільські, селищні та міські ради і їхні виконавчі органи. Цей структурно–організаційний механізм утворює систему місцевого самоврядування [20].

Проаналізувавши основні теорії та концепції походження місцевого самоврядування, український дослідник Ю. Кириченко відзначає, що місцеве самоврядування є складним, багатогранним соціально–політичним явищем і водночас правовим інститутом, який поєднує у собі елементи державної влади та громадської ініціативи. Цьому інституту властиві такі ключові риси:

1. Форма народовладдя. Місцеве самоврядування виступає специфічним способом організації публічної влади, що належить територіальній громаді й надає їй можливість реалізовувати частину державних управлінських повноважень і функцій на місцевому рівні.

2. Фундамент демократичної держави. Воно є однією з основних засад правової, демократичної держави та громадянського суспільства, забезпечуючи реальну участь громадян у вирішенні питань місцевого значення.

3. Право і спроможність самостійного вирішення питань. Місцеве самоврядування відображає право територіальних громад – безпосередньо або через створені ними органи – самостійно та під власну відповідальність вирішувати питання розвитку і життєдіяльності місцевого населення, діючи у

межах чинного законодавства та узгоджено із загальнодержавним політичним курсом.

4. Подвійна (гібридна) природа. Місцеве самоврядування водночас є самостійною підсистемою публічної влади та невід'ємним елементом громадянського суспільства, виступаючи посередником між державою та громадянами.

5. Компетенційна автономія. Органи місцевого самоврядування наділені власними самоврядними повноваженнями та делегованими функціями держави, що забезпечує баланс між автономністю та підзвітністю.

6. Первинний суб'єкт. Основою місцевого самоврядування є територіальна громада – спільнота людей, які постійно проживають і працюють на певній території, об'єднані спільними інтересами, колективною свідомістю та внутрішніми соціальними зв'язками [18, с. 257].

Взаємодія між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю створює умови для ефективного вирішення питань державного та місцевого розвитку, оскільки поєднує зусилля влади та громадян у пошуку спільних рішень. Така співпраця сприяє розподілу відповідальності за сучасний стан і майбутнє суспільства та держави, забезпечує наближення управлінських процесів до населення, робить діяльність влади більш прозорою, зрозумілою та підзвітною. У результаті цього знижується рівень соціальної напруги, зміцнюється довіра між громадянами та владою, а також мінімізуються соціальні суперечності у суспільстві.

Громадськість відіграє важливу роль у формуванні та оцінюванні політики у сфері публічного управління. Активна участь громадських організацій, ініціативних груп, окремих активістів і звичайних громадян впливає на визначення суспільних пріоритетів, захист прав та інтересів населення, а також забезпечує ефективну взаємодію з органами влади.

Під поняттям громадськість розуміють соціальну спільноту людей, об'єднаних певними обставинами та спільним усвідомленням наявної проблеми, на яку вони реагують узгоджено та цілеспрямовано.

Українська доіслдіниця Я. Маслова визначає громадськість як «громадян, громадські об'єднання, інші встановлені законодавством спільності громадян (наприклад, громадські ради при органах державної виконавчої влади), які наділені правомочністю у визначених формах впливати на діяльність органів публічної влади» [28, с. 312].

У структурі громадськості виокремлюють два основні типи: зовнішню та внутрішню. Зовнішня громадськість охоплює громадян, громадські об'єднання, профспілки, галузеві асоціації, підприємства, політичні партії, рухи та інші соціальні групи, що здійснюють вплив на діяльність органів влади ззовні.

Внутрішня громадськість, своєю чергою, складається з працівників державних органів, об'єднаних службовими функціями, професійними обов'язками та відповідальністю. Вона формує внутрішнє середовище публічного управління, у межах якого відбувається реалізація управлінських рішень та забезпечується стабільність функціонування державних інституцій [15].

Участь громадськості у процесах публічного управління здійснюється через систему спеціальних механізмів, які забезпечують її реальне залучення до ухвалення управлінських рішень.

Як зазначає О. Домбровський, ці механізми формують цілісну систему нормативно–правових і публічно–управлінських інструментів, що створюють легітимні умови та можливості для активної участі громадян у вирішенні публічних справ. Нормативно–правові механізми охоплюють сукупність законів, підзаконних актів та інших правових документів, які: закріплюють право громадян на участь у публічному управлінні; визначають правовий статус інститутів громадянського суспільства; регламентують процедурні та процесуальні аспекти взаємодії між громадськістю та органами влади; встановлюють форми впливу громадян на діяльність публічних інституцій [10].

Публічно–управлінські механізми, своєю чергою, утворюють систему органів і суб'єктів, які забезпечують реалізацію цього впливу, сприяють зворотному зв'язку між владою та громадянами і гарантують інформування

громадськості про результати врахування її пропозицій чи рішень у процесі управління [10].

Механізми участі громадськості виступають ключовою складовою демократичного управління, адже вони поєднують правові засади, організаційні інструменти та комунікаційні практики для забезпечення відкритості, підзвітності й довіри у відносинах між владою та суспільством.

Взаємовідносини (взаємодія) як управлінське поняття може розглядатися як механізм взаємозв'язку між елементами системи, який забезпечує її цілісність і ефективне функціонування завдяки взаємному доповненню й узгодженості дій. При цьому важливо враховувати, що управлінська взаємодія виявляється не лише у внутрішніх процесах організації, а й у реалізації її зовнішніх функцій. Варто зауважити, що наукова думка демонструє широкий спектр інтерпретацій поняття «взаємовідносини (взаємодія)», що відображає його багатогранність у контексті теорії та практики управління.

Інший український науковець Н. Гавкалова розглядає взаємовідносини як специфічний управлінський процес, що передбачає діяльність щонайменше двох суб'єктів, які взаємовпливають один на одного та на об'єкт управління, застосовуючи притаманні кожному засоби й методи для досягнення спільної мети [5, с. 284].

Українські дослідники Н. Мирна та О. Стасюк визначають взаємовідносини (взаємодію) як узгоджену або нормативно врегульовану спільну діяльність державних і недержавних інституцій, скоординовану у часовому, предметному та цільовому вимірах, здійснювану в межах їхніх компетенцій для досягнення спільної мети [31].

У взаємовідносинах органів публічної влади з громадськістю можна виокремити два ключові аспекти – правовий та організаційний (рис. 1.1).

Ключовими принципами такої взаємодії виступають партнерство, взаємна відповідальність і рівноправність суб'єктів, що унеможливлюють прояви субординації чи контролю. Отже, сутність управлінської взаємодії полягає у конструктивному співробітництві різних учасників суспільних процесів,

спрямованому на забезпечення цілісності, узгодженості та ефективності функціонування системи публічного управління [28].

Рис. 1.1. Ключові аспекти взаємовідносин органів публічної влади з громадянськістю [сформовано автором на основі 28]

Для забезпечення якісної співпраці громадянськості з органами публічної влади необхідно створити нормативні, інституційні та організаційні основи. Уся діяльність має ґрунтуватися на загальних принципах партнерської участі, що визначають зміст і характер взаємодії.

Варто зауважити, що громадський контроль не є прямою формою співпраці, адже його головна мета – виявлення та усунення чинників, які заважають ефективному забезпеченню прав і свобод людини. Проте він може

супроводжувати інші форми взаємодії, виступаючи контрольною складовою процесу, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності діяльності влади.

Взаємовідносини у публічній сфері можуть реалізовуватись у кількох напрямках:

- держава – місцеве самоврядування;
- місцеве самоврядування – інститути громадянського суспільства;
- інститути громадянського суспільства – держава [1, с. 19];
- держава – місцеве самоврядування – інститути громадянського суспільства.

Взаємодія «1» – тип взаємодії, що є найбільш розповсюдженим і нормативно врегульованим. Органи державної влади та місцевого самоврядування постійно контактують, спільно вирішуючи завдання соціально–економічного розвитку. Через особливості законодавчого регулювання не завжди чітко визначено межі компетенції між державою та місцевими органами. Попри те, що місцеве самоврядування формально не підпорядковується державним структурам, їх діяльність значною мірою залежить від загальнодержавних нормативно–правових актів і часто перебуває під контролем або наглядом державних інституцій. Така система взаємодії формує вертикальну підзвітність і забезпечує єдність політики, хоча й може обмежувати автономність місцевих органів.

Взаємодія «2» і «3» – два напрями характеризуються відносною рівновагою впливів. Інститути громадянського суспільства – громадські організації, професійні спілки, засоби масової інформації, ініціативні групи – діють автономно, не перебуваючи у підпорядкуванні органів влади. Вони здатні впливати як на органи місцевого самоврядування, так і на державу, зокрема через механізми громадського контролю, публічні консультації, інформаційні кампанії та участь у розробці політики.

На місцевому рівні вплив громадських інституцій проявляється особливо помітно – завдяки територіальній близькості, активності громад, локальним ініціативам та взаємодії з органами самоврядування. Проте інститути

громадянського суспільства можуть мати вплив і на загальнодержавні процеси, особливо через діяльність ЗМІ, громадських рухів або політичних об'єднань, які іноді трансформуються у політичні партії. Після набуття статусу суб'єктів влади ці структури вже не належать до громадянського суспільства, однак продовжують реалізовувати напрацьовані ідеї та програми, впливаючи на формування державної політики зсередини.

Четвертий тип взаємодії – ідеальна модель партнерства між усіма трьома суб'єктами: державою, місцевим самоврядуванням та громадянським суспільством. Така модель передбачає не лише координацію, а й спільну відповідальність за прийняття та реалізацію управлінських рішень. Найсприятливіші умови для цього створює децентралізація влади, яка дає змогу реалізувати принцип субсидіарності – передання повноважень на найнижчий ефективний рівень управління [9, с. 31].

У цьому випадку інститути громадянського суспільства стають повноправними партнерами держави й органів місцевого самоврядування у забезпеченні суспільних інтересів. Така взаємодія сприяє зміцненню спроможності територіальних громад, підвищенню ефективності публічного управління, забезпеченню прозорості та підзвітності влади.

Слід підкреслити, що трикутник «держава – місцеве самоврядування – громадянське суспільство» має функціонувати на засадах партнерства, взаємної довіри та відкритості. Це забезпечить не лише автономію кожного учасника, а й ефективну мобілізацію ресурсів для вирішення суспільних проблем, стабілізації політичної системи та формування державної політики, орієнтованої на підвищення добробуту громадян.

1.2. Принципи та форми взаємодії влади і громадянського суспільства

Ефективна взаємодія між публічною владою, місцевим самоврядуванням та громадськістю є ключовою передумовою побудови демократичної, відкритої

та підзвітної системи публічного управління. Така взаємодія забезпечує не лише участь громадян у процесі ухвалення рішень, але й підвищує рівень довіри до державних інституцій, сприяє прозорості та підзвітності влади. Для досягнення конструктивної співпраці необхідним є дотримання чітких принципів, які визначають правила, стандарти та етичні норми комунікації між владою і суспільством. Ці принципи формують основу партнерських відносин, спрямованих на досягнення спільних цілей розвитку держави та зміцнення громадянського суспільства (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Принципи взаємодії між публічною владою, місцевим самоврядуванням та громадськістю [складено автором на основі 9]

Принцип прозорості тісно пов'язаний із принципом підзвітності, який гарантує, що посадові особи несуть відповідальність за свої рішення та використання ресурсів у інтересах громадськості, а не власних. Публічна підзвітність забезпечує справедливість, ефективність та продуктивність управлінських рішень, сприяючи розвитку демократії, економіки та суспільства в цілому. Вона формує культуру відповідальної роботи державних органів, визначає прозорі процеси та правила, завдяки яким службовці діють відкрито та відповідально. Відсутність підзвітності створює сприятливі умови для корупції та зловживання владою, тоді як її дотримання підвищує ефективність публічного управління і зміцнює довіру громадян [3].

Дослідник І. Силантьєв, узагальнюючи наукові праці дослідників, виділяє низку принципів, що визначають ефективну взаємодію між органами державної влади та громадянським суспільством. Серед них соціальне партнерство, яке передбачає конструктивну співпрацю сторін для вирішення питань державного управління; забезпечення рівних можливостей, коли всі інститути отримують однакові умови для захисту прав і свобод громадян та надання соціальних послуг; взаємо відповідальність, що означає спільну відповідальність за якість та результативність взаємодії [73].

До ключових принципів вчений відносить також відкритість і прозорість, які забезпечують громадянам доступ до інформації через ефективні комунікаційні механізми, надання відомостей про діяльність органів влади, окрім інформації, що становить державну таємницю, а також висвітлення відповідних проєктів у ЗМІ. Принцип невтручання гарантує, що державні органи не втручаються у діяльність громадських об'єднань, а визнання різних форм діяльності громадянських структур дозволяє налагодити продуктивну взаємодію. Нарешті, підвищення ефективності процесу взаємодії передбачає досягнення позитивних результатів, коли органи влади приймають рішення з урахуванням суспільних потреб та інтересів, забезпечуючи баланс між державними пріоритетами та очікуваннями громадян [73].

Співпраця між державними органами влади та місцевого самоврядування та громадськими структурами відбувається поетапно і передбачає чотири основні рівні взаємодії: інформування, консультування, діалог і партнерство. Першим кроком, який закладає основу для подальшої взаємодії, є забезпечення відкритого доступу громадськості до інформації про діяльність органів влади. Саме прозорість та інформованість громадян створюють передумови для довіри та участі у державних процесах. При цьому важливо розуміти, що спосіб подання інформації має вагоме значення – вдало сформована інформаційна політика може істотно вплинути на суспільну думку, змінити уявлення про події чи явища, а також сприяти формуванню позитивного або негативного іміджу як окремих осіб, так і державних інституцій чи політичних партій [77, с. 68].

Наступним рівнем взаємодії є консультації, коли держава та органи місцевої влади звертаються до громадськості із запитом висловити думку щодо певних політичних ініціатив чи напрямів розвитку. Такі консультації можуть мати форму публічного обговорення, збору коментарів або спеціально організованих заходів, наприклад, громадських слухань, круглих столів чи конференцій, до яких залучають представників влади. Водночас консультації можуть ініціюватися й самими громадськими об'єднаннями, що свідчить про зростання їхньої активності у процесах публічного управління.

Третій рівень – діалог – передбачає більш глибоку та рівноправну комунікацію між державою і громадянським суспільством. Його сутність полягає у взаємному інтересі сторін та прагненні досягти спільних цілей, наприклад, у сфері освітньої чи соціальної політики. Діалог може відбуватися у форматі відкритих слухань, експертних зустрічей або у формі офіційно закріпленої співпраці, коли сторони підписують угоди чи меморандуми про взаємодію.

Найвищою формою співпраці є партнерство, що базується на розподілі відповідальності між державними структурами та громадськими організаціями. Партнерські відносини передбачають участь обох сторін на всіх етапах – від визначення проблеми та формування порядку денного до ухвалення рішень і

реалізації конкретних дій. У найрозвиненішому вигляді партнерство ґрунтується на принципі спільного управління, коли влада і громадськість разом визначають політичні пріоритети, механізми їх реалізації та відповідальність за результати. Саме така модель сприяє утвердженню демократичних цінностей, захисту прав і свобод людини, розвитку суспільства та забезпеченню сталого економічного зростання [77, с. 69].

Незалежно від форми співпраці, взаємовідносини держави та громадськості мають будуватися на певних принципах. Вітчизняна наукова думка поки недостатньо приділяє увагу цій проблемі, проте зарубіжний досвід дозволяє виділити ключові засади ефективної взаємодії: участь громадян у процесах прийняття управлінських рішень, наявність соціальної довіри, яка передбачає взаємну повагу, відкритість і чесність, а також підзвітність і прозорість діяльності державних інституцій.

Залучення громадських організацій, професійних спільнот і зацікавлених громадян до формування державної та місцевої політики сприяє прийняттю більш зважених і реалістичних рішень, оскільки дозволяє врахувати широкий спектр думок, досвіду та потреб, у тому числі вразливих груп населення. Це підвищує легітимність рішень, знижує ймовірність конфліктів і сприяє довірі до влади. Важливо, що участь громадськості не має бути епізодичною, а повинна розглядатися як безперервний процес, що охоплює різні етапи розробки, реалізації та оцінювання управлінських рішень.

Ключовим завданням у такій взаємодії є визначення оптимального рівня залучення громадськості. Залежно від ступеня впливу, це може бути інформування суспільства про актуальні проблеми, проведення консультацій щодо можливих варіантів вирішення, спільне формування критеріїв для ухвалення рішень, підготовка спільних документів, що визначають основні напрями політики, або ж делегування громадськості права ухвалювати остаточні рішення. Саме така еволюційна послідовність – від інформування до повноцінного партнерства – є запорукою ефективного діалогу між владою та

суспільством і важливим чинником розвитку демократичного управління [77, с. 69].

В теорії публічного управління виділяють три основні моделі взаємодії держави і громадянського суспільства, а саме: патерналістську (етатистську), індивідуалістську (ліберальну) та партиципаторну модель.

Патерналістська, або етатистська, модель взаємодії характерна для тоталітарних та авторитарних режимів XX століття. У цій моделі держава допускає обмежену автономію недержавних організацій за умови, що вони не втручаються у владні процеси та підтримують обраних кандидатів на виборах. В обмін на це владні структури надають громадським інститутам певні преференції для їхнього функціонування та розвитку. Основними рисами такої моделі є контрольовані державою ЗМІ, висока бюрократизація, нестабільність функціонування інститутів і поширена корупція. Для значної частини населення радянський патерналізм сформував зручну систему, коли багато проблем можна було перекласти на державу.

Індивідуалістська, або ліберальна, модель характерна для західних демократичних країн і передбачає обмеження державного втручання у справи громадянського суспільства, захист прав і свобод окремих громадян та створення умов для самостійного розвитку недержавних інституцій.

Партиципаторна модель базується на тісній та взаємозалежній взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства, де ключовими принципами є солідарність і субсидіарність. Вона передбачає активну участь громадян у процесах прийняття рішень, баланс між владними пріоритетами та потребами суспільства, а також створення умов для співпраці на всіх рівнях управління [23, с. 98].

Отже, ефективна взаємодія між публічною владою, місцевим самоврядуванням та громадськістю є невід'ємною складовою демократичного, відкритого та підзвітного публічного управління. Вона ґрунтується на дотриманні ключових принципів – відкритості, прозорості, підзвітності, відповідальності, компетентності, професіоналізму, неупередженості, підтримки

двосторонньої комунікації, послідовності, доброчесності та точності, – які створюють умови для конструктивного діалогу та партнерства між владою та суспільством. Реалізація цих принципів через механізми громадської підзвітності та прозорості сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій, зменшенню корупційних проявів та забезпеченню ефективності управлінських рішень. Послідовне залучення громадськості – від інформування до консультацій, діалогу та партнерства – дозволяє враховувати різноманітні потреби і інтереси громадян, забезпечує легітимність рішень та зміцнює соціальну довіру.

1.3. Зарубіжний досвід взаємовідносини органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління

В умовах сучасного публічного управління залучення громадян та громадянського суспільства до процесів прийняття рішень стає ключовим фактором підвищення ефективності, прозорості та легітимності державної політики. Розвиток механізмів взаємодії громадян із державними інституціями та участі населення у процесах прийняття політичних рішень сьогодні є глобальною тенденцією. Проте кожна країна має власну історію становлення цих механізмів, а також специфічну динаміку їхнього впровадження, що значною мірою визначається соціальною готовністю громадян та організаційною спроможністю органів влади до ефективної комунікації і співпраці.

Громадська думка слугує важливим індикатором відповідності рішень державних органів очікуванням різних соціальних груп. Недовіра населення до влади, апатичність громадян або різкі негативні реакції на певні рішення є сигналами складних та нерівномірних відносин між державою та суспільством, вимагаючи від уряду пошуку більш прозорих, інклюзивних і діалогових форм управління.

Світовий досвід демонструє, що різні країни розробляють та впроваджують численні механізми взаємодії влади та суспільства: від законодавчого забезпечення права на доступ до публічної інформації та публічних консультацій до створення спеціалізованих консультативно–дорадчих органів і платформ електронного урядування.

США стали однією з перших країн, які на законодавчому рівні закріпили обов'язок органів публічної влади інформувати громадськість про організацію своєї діяльності. Цей обов'язок було встановлено ще в 1967 році через Акт про свободу інформації, який забезпечує громадянам право доступу до публічної інформації. У разі необґрунтованої відмови у наданні інформації громадяни мають можливість звертатися до суду, що є ефективним механізмом захисту їхніх прав.

На додаток, обов'язок проведення обговорень проектів регуляторних актів у США закріплений Законом про адміністративну процедуру, який надає органам влади певну свободу у визначенні форм комунікації з громадськістю. Зазвичай встановлюється чіткий термін для надсилання громадських коментарів на проекти рішень, що дозволяє враховувати думку населення на етапі формування політики.

В Канаді держава також усвідомлює, що легітимність її інститутів, якість державної політики та ефективність реагування залежать від залучення громадян і громадянського суспільства до процесів управління. Активна участь громадськості почала формуватися наприкінці 1960–х – початку 1970–х років, насамперед у сферах землепланування та розвитку громад. На центральному та муніципальному рівнях державна політика передбачала обов'язкове залучення громадян, що дозволяло підвищити ефективність діяльності органів влади та результативність рішень [11].

Особливої уваги заслуговує практика муніципалітетів Канади, де участь громадськості була обов'язковою складовою всіх планів розвитку. Фінансова підтримка федерального уряду через гранти сприяла широкому залученню громадянських об'єднань до вирішення проблем місцевого розвитку. У сучасній

практиці канадського управління громадськість активно залучається до питань економічного розвитку, політичної реструктуризації та інших актуальних сфер життєдіяльності. Така участь дозволяє владі краще зрозуміти потреби населення, врахувати громадську думку та знайти взаємовигідні рішення, водночас забезпечуючи контроль громадян за діяльністю органів влади.

У країнах Європейського Союзу політика залучення громадськості також має вагоме значення. У Білій книзі Європейської комісії «Про європейське управління» визначено інструменти посилення громадської участі в політичному процесі, зокрема: надання он-лайн доступу до інформації про всі етапи прийняття рішень, встановлення стандартів проведення консультацій, зміцнення каналів комунікації з громадськістю та розвиток партнерських відносин з організаціями громадянського суспільства.

Європейські стандарти взаємодії держави та громадських організацій формалізовані в Рекомендації CM/Res (10.10.2007 р.) Комітету Міністрів Ради Європи, яка зобов'язує уряди забезпечувати ефективну участь неурядових організацій у прийнятті рішень без дискримінації, гарантувати свободу висловлення думок та забезпечувати доступ до публічної інформації. Консультації з неурядовими організаціями мають обов'язково проводитися при підготовці проектів законодавчих актів, що впливають на статус, фінансування або сферу діяльності таких організацій.

У країнах Європейського Союзу сформовано декілька основних моделей взаємодії між державою та громадянським суспільством, які відображають історичні, політичні та соціокультурні особливості окремих держав.

Першою є корпоративістська модель передбачає тісну співпрацю між урядом та великими організаціями громадянського суспільства, такими як профспілки, асоціації роботодавців та інші інституційні структури. У рамках цієї моделі організації формально інтегровані у процес прийняття політичних рішень, що забезпечує їхній вплив на державну політику через офіційні канали.

Ще одна модель – плюралістична – характеризується наявністю великої кількості незалежних громадських організацій, які формально не залучені до

державних процесів. Проте вони активно впливають на прийняття рішень через механізми лобіювання, проведення публічних кампаній та громадський тиск, формуючи середовище політичного впливу поза офіційними структурами. Інституційна модель передбачає структуровану взаємодію між владою та громадянським суспільством через спеціалізовані офіційні органи, такі як дорадчі ради, форуми або комісії. Ці інститути формально включають представників громадських організацій для консультацій і спільного вироблення політики, що дозволяє забезпечити систематичний обмін інформацією та участь у процесах прийняття рішень.

Середземноморська модель вирізняється слабкою інституціоналізацією взаємодії між владою та громадськістю. У такій системі уряд має домінуючу роль, а громадські організації мають обмежені можливості для впливу на державну політику та участі у процесах управління. Скандинавська модель базується на високому рівні довіри між урядом та громадянським суспільством, що забезпечує активну участь громадських організацій у формуванні та реалізації державних політик. Країни Північної Європи відомі високим рівнем громадської активності та значним впливом громадян на політичні процеси.

Французька модель, або республіканська модель, передбачає активну роль держави у суспільному житті, тоді як громадянське суспільство має обмежений вплив. Незважаючи на активну участь населення у громадських рухах, взаємодія з урядом переважно здійснюється через формальні інституційні канали. Центральнo–Східноєвропейська модель формується у постсоціалістичних країнах регіону. Після падіння соціалістичних режимів взаємодія між владою та громадянським суспільством активно розвивається, однак залишається нерівномірною: влада часто зберігає домінуючі позиції, а громадянські інститути лише формуються та зміцнюють свої можливості [29].

У багатьох країнах Європейського Союзу одним із сучасних механізмів взаємодії влади та громадськості є партнерство, що передбачає спільну відповідальність та участь громадських організацій на всіх етапах процесу прийняття рішень. До таких етапів належать визначення порядку денного,

формулювання проблеми, розробка документів, ухвалення рішень та їх виконання, а також делегування конкретних завдань громадським організаціям. Прикладом є Латвія, де діє Меморандум про співпрацю між неурядовими організаціями та Кабінетом Міністрів. Виконання Меморандуму контролюється спеціальною Радою, що забезпечує координацію та моніторинг спільних дій уряду і громадських організацій.

Особливе значення в практиці залучення громадськості має складання бюджету за участю громадян. Цей процес дає змогу мешканцям конкретного міста, індивідуально або через організацію, брати участь у розподілі державних чи муніципальних коштів. Першим польським містом, де був запроваджений бюджет за участю громадськості, став Сопот у 2011 році. З того часу ця практика поширилася на інші міста, зокрема Вроцлав, де з 2013 року громадяни подають власні проєкти, які оцінюються органами місцевого самоврядування. Остаточний вибір проєктів здійснюється шляхом голосування, а їх реалізація відбувається за розробленим графіком і дорожньою картою. Українські міста також запозичують цю практику, прикладом є Миколаїв, де щорічно проводиться конкурс проєктів Громадського бюджету.

Важливим інструментом взаємодії влади та громадськості в багатьох країнах світу є інститут звернення громадян, який охоплює петиції, скарги, пропозиції. Зазвичай він ґрунтується на конституційних положеннях або спеціальних законах. Наприклад, у Польщі Законом про петиції визначено, що предметом петиції може бути будь-яке прохання щодо змін у законодавстві, дій влади або суспільного життя. У Чеській Республіці Конституція гарантує право на подання петицій, а Закон про право на петицію дозволяє звертатися до державних органів із запитами, пропозиціями та скаргами. У Словаччині Конституція також гарантує право громадян на звернення з питаннями державного або загального характеру до органів влади та місцевого самоврядування.

У Німеччині відсутнє спеціальне законодавство щодо взаємодії влади та громадськості, проте законодавчо закріплено право на створення та діяльність

об'єднань (Vereinsfreiheit) через Закон про регулювання публічного права громадських об'єднань. Він визначає, що будь-яке добровільне об'єднання фізичних чи юридичних осіб з спільною метою має право на діяльність, за винятком політичних партій та фракцій парламентів, які підпадають під окреме регулювання.

У Фінляндії у 2012 році був прийнятий «Закон про ініціативу громадян», який надає кожному громадянину виборчого віку право законотворчої ініціативи. Згідно з законом, громадянин може внести на розгляд парламенту пропозицію щодо започаткування розробки законопроекту або подати вже розроблений законопроект, якщо його ініціативу підтримають не менше 50 000 підписів.

Високий рівень розвитку інформаційного суспільства у Фінляндії сприяє розширенню можливостей електронного урядування, яке охоплює нові сфери взаємодії громадян, організацій та публічного сектору. У 2011 році фінська система KATSO/Tunnistus.fi була визнана найкращим рішенням у сфері електронного урядування на Європейській конференції з ідентифікації, що відбулася у Німеччині [29].

Система KATSO/Tunnistus.fi забезпечує громадянам і організаціям безпечну та надійну взаємодію з державними та муніципальними органами. Вона об'єднує електронні сервіси та бази даних таких установ, як соціальне страхування, пенсійне обслуговування, митні та податкові органи, Міністерство закордонних справ, Міністерство зайнятості та економіки, Агенція з питань комунікацій та зв'язку, а також мерія Гельсінкі. На сьогодні система інтегрує 28 окремих е-сервісів, що дозволяє забезпечити комплексне надання адміністративних послуг і підвищує ефективність взаємодії між державою та громадянами.

У багатьох країнах світу громадськість бере активну участь у державному управлінні через консультативно-дорадчі органи при органах влади, які функціонують на різних рівнях та мають специфічні форми роботи, залежно від принципів державного устрою.

Наприклад, у Бразилії громадські ради формуються через вибори членів консультативного органу. Кандидати висувуються від територіальних округів, а до складу ради входять також представники муніципальних органів влади (без права голосу) і кілька членів профспілки муніципальних службовців. Раді надається фінансування та інфраструктурна підтримка органом виконавчої влади, що її створив, включаючи матеріально–технічні ресурси, засоби зв'язку та навчальні заходи для підвищення кваліфікації її членів.

У Данії поширена практика призначення членів консультативних органів, які виконують радше інформаційні та консультативні функції. Вони забезпечують ефективний діалог між громадянами та органами державного управління, виступаючи посередниками у процесі обговорення політичних ініціатив [11].

У Естонії функціонує Єдина комісія уряду та представників громадських об'єднань, яка відповідає за підготовку, реалізацію та оцінку результатів виконання Концепції розвитку громадянського суспільства. Комісія розглядає надіслані пропозиції, оцінює їх та надсилає до відповідних державних органів і установ для реалізації запропонованих заходів.

На сучасному етапі розвитку технологій значну роль у залученні громадськості відіграють електронні механізми взаємодії з владою. У Новій Зеландії налагоджено комплексну систему електронних урядових ресурсів, що інтегрує різні сервіси та забезпечує громадянам можливість безпосередньо брати участь у державних процесах. Одним із ключових елементів є сайт е–парламенту (<https://www.parliament.nz>), де відображено роботу парламентаріїв, порядок денний, комітети, діяльність депутатів та партій, публікації і дослідження. Кожен член парламенту має персональну сторінку з контактними даними та посиланнями на соціальні мережі, що забезпечує прозорість, відкритість та зручний канал комунікації між владою та громадянами [36].

У Фінляндії функціонує розгалужена система електронних інструментів для залучення громадськості, яка об'єднує численні ініціативи на національному та муніципальному рівнях. До основних платформ належать:

Kansalaisaloite.fi – національна онлайн-платформа для подання громадських ініціатив. Вона надає громадянам можливість створювати ініціативи, збирати підписи на їх підтримку та брати участь у процесі законотворчості. Усі громадяни Фінляндії, які мають право голосу, можуть подавати три типи ініціатив: створення нового закону, внесення змін до чинного законодавства або скасування існуючого закону. Законодавчу основу для діяльності платформи визначено у Законі про громадські ініціативи 2012 року.

Kuntalaisaloite.fi – онлайн-платформа для подання ініціатив до органів місцевого самоврядування. Подібно до національної платформи, вона дозволяє мешканцям збирати підтримку та подавати пропозиції, проте лише на місцевому рівні. Відповідно до Закону про органи місцевої влади, жителі муніципалітету можуть подавати три типи ініціатив:

- звичайні, що подаються мешканцями;
- ініціативи, що належать до компетенції місцевої ради, які підтримують щонайменше 2 % осіб з правом голосу;
- ініціативи для проведення муніципального референдуму, що підтримуються щонайменше 5 % виборців.

Otakantaa.fi – платформа для електронного діалогу, яка забезпечує участь громадян у різних процесах: від розробки законопроектів і стратегічного планування до оцінювання політик та державних сервісів. Платформа створена як простір для відкритих обговорень, де міністерства, муніципалітети, громадські організації та окремі громадяни можуть обмінюватися думками та пропозиціями.

Lausuntopalvelu.fi – онлайн-сервіс для подання коментарів на запити органів влади. Він дає можливість державним і муніципальним установам ініціювати консультації, а громадським організаціям і громадянам – подавати власні зауваження, переглядати коментарі інших учасників та відслідковувати хід консультацій [11]. Всі фінські електронні сервіси для участі громадськості працюють через окремі веб-платформи та підтримуються регулярними

оновленнями, що забезпечує їхню стабільність і ефективність у наданні адміністративних та консультативних послуг.

Таким чином, світовий досвід демонструє, що ефективна взаємодія влади та громадськості реалізується через різні механізми – законодавче забезпечення доступу до інформації, публічні консультації, партнерство з громадськими організаціями та інститути звернень громадян. Ці практики сприяють підвищенню прозорості, підзвітності та легітимності державних рішень, розвитку демократії та зміцненню громадянського суспільства.

Висновки до розділу 1

На основі викладеного у першому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

1. Публічна влада охоплює державні та недержавні інституції, спрямовані на реалізацію суспільних інтересів, а місцеве самоврядування забезпечує автономне вирішення питань територіальними громадами в межах законодавства. Громадськість виступає активним учасником процесів публічного управління через нормативно–правові та публічно–управлінські механізми, а взаємодія між усіма суб’єктами публічного управління базується на принципах партнерства, рівноправності та відповідальності.

2. Взаємодія між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю базується на принципах партнерства, рівноправності та взаємної відповідальності. Ефективна взаємодія передбачає координацію дій, конструктивне співробітництво та забезпечення прозорості управлінських процесів. Принципи взаємодії (відкритість, прозорість, підзвітність, професіоналізм, компетентність, неупередженість, двостороння комунікація, доброчесність та точність) формують основу демократичного, відкритого та підзвітного публічного управління, сприяють підвищенню довіри громадян до органів влади та зменшенню корупційних ризиків.

3. Зарубіжний досвід демонструє різноманітні механізми, які сприяють ефективній взаємодії органів влади з громадськістю. У сучасних умовах більшість держав активно використовують інструменти громадських консультацій, а також максимально мобілізують доступні ресурси для прозорого інформування громадян про свою діяльність. У багатьох країнах громадськість залучена до управлінських процесів через консультативно–дорадчі органи при державних інституціях, що дозволяє враховувати суспільні інтереси на етапі прийняття рішень. Особливою увагою відзначається практика Європейського Союзу, де просувається концепція активної участі громадян у формуванні державної політики шляхом запровадження партнерських механізмів, що забезпечують баланс між владою та суспільством та підвищують легітимність ухвалених рішень.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно–правове регулювання відносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління

Правові основи відносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в нашій державі визначаються Конституцією України, яка є базовим документом у цій сфері. У статті 5 Основного Закону зазначено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо або через органи державної влади та місцевого самоврядування. Статті 36 і 38 Конституції закріплюють право громадян на свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації, на участь у всеукраїнських і місцевих референдумах, у формуванні органів влади, а також у процесі їх діяльності [20].

Першим законодавчим актом, що спрямований на визначення форм відносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості, став Закон України «Про звернення громадян» 1996 року. Цей закон визначив основні форми звернення громадян до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності. Закон передбачає чотири види звернень: пропозицію (зауваження), заяву, клопотання та скаргу. Цей документ регламентує права громадян на звернення, обов'язки органів влади щодо їх розгляду, а також строки й порядок реагування на них. Таким чином, закон забезпечує один із ключових інструментів впливу громадськості на державну політику та прийняття рішень.

Так, у ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» визначено, що зверненнями громадян виступають [47]:

– пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально–культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

– заява – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

– клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

– скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [47].

У 1997 році було ухвалено Закон «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації», який установив принципи прозорості діяльності державних інституцій і визначив вимоги до інформування населення про їх роботу [40]. Цей акт сприяв формуванню відкритого інформаційного середовища, яке є важливою умовою забезпечення підзвітності влади громадянам.

Втім, цей закон втратив чинність із прийняттям у 2022 році Закону України «Про медіа». Новий закон «спрямований на забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа–сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до

принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа та визначає правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення» [44].

Загалом, на початку 2000-х років розпочався активний етап формування нормативно-правової бази, спрямованої на розвиток діалогу між державою та суспільством.

Указом Президента України № 683/2002 «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» було передбачено низку кроків для підвищення прозорості управлінських процесів. Зокрема, документ зобов'язував органи виконавчої влади публікувати нормативні акти, статистичні дані, а також іншу соціально значущу інформацію [54].

Подальший розвиток цих засад отримав у Указі Президента № 854/2004 «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», яким визначено основні напрями організації взаємодії влади та громадянського суспільства. Указ спрямований на створення механізмів участі інститутів громадянського суспільства у виробленні рішень, розвиток консультаційних процесів, а також формування сталого діалогу між громадськістю та державними структурами.

Закон України «Про інформацію», прийнятий у 1992 році із змінами та доповненнями, також відіграє значну роль у забезпеченні відкритості влади, адже він гарантує кожному право на отримання достовірної інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Його норми стали основою для побудови системи публічних комунікацій між державою і суспільством [55].

Для розвитку електронних каналів комунікації між владою та населенням у 2002 році Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову № 3 «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої

влади», якою передбачено обов'язок кожного органу влади створити власний офіційний вебсайт і забезпечити доступ громадян до актуальної інформації [58].

Того ж року ухвалено Постанову № 1302 «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади», яка зобов'язала центральні органи виконавчої влади організовувати регулярні брифінги, пресконференції, забезпечувати публікацію звітів та відкритість у взаємодії зі ЗМІ [51].

Варто відзначити і важливість прийняття Постанови Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 року №1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Цей акт затвердив Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, започаткував створення Громадської ради при Кабінеті Міністрів України та затвердив Положення про її діяльність. Крім того, постановою було встановлено Типове положення про громадську раду при центральних та місцевих органах виконавчої влади [6].

Порядок проведення консультацій з громадськістю 2004 року визначив ключові принципи організації та проведення консультацій органами виконавчої влади з громадськістю з питань державної політики. Зокрема, документ встановив перелік питань, щодо яких консультації з громадськістю є обов'язковими. До них належать: проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав, свобод та законних інтересів громадян; проекти державних та регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, а також рішення щодо їх виконання; звіти головних розпорядників бюджетних коштів про їх використання за минулий рік; інформація про діяльність Кабінету Міністрів України та центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Ця Постанова втратила чинність, адже у 2010 році було прийнято Постанову КМУ № 996 від 3 листопада 2010 року, якою затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики [61] і Типове положення про громадську раду при органі виконавчої влади. Уперше було визначено механізми створення та діяльності

громадських рад [61], які стали ключовим інструментом інституційної участі громадськості у процесі вироблення управлінських рішень.

Важливим етапом розбудови механізмів взаємодії органів публічної влади та громадськості стало ухвалення Постанови КМУ № 976 від 5 листопада 2008 року «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». Цей документ уперше закріпив право інститутів громадянського суспільства ініціювати експертизу діяльності органів влади, надавати рекомендації, а також контролювати якість ухвалюваних рішень [39].

Значного розвитку принцип відкритості влади набув із прийняттям Закону України «Про доступ до публічної інформації» у 2011 році, що визначив порядок доступу громадян до інформації, яка перебуває у володінні органів влади, і встановив відповідальність посадових осіб за її ненадання [56]. Того ж року ухвалено Закон «Про соціальний діалог в Україні», який унормував механізми тристоронньої взаємодії між державою, роботодавцями та профспілками, що є складовою соціального партнерства в демократичних суспільствах.

На виконання зазначених законів Президент України підписав Указ № 547/2011, яким доручив здійснювати моніторинг дотримання норм законодавства щодо доступу до публічної інформації, а також підвищення ефективності комунікацій органів влади з громадянами [28].

Новим етапом формування правової бази відносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості стало ухвалення Закону України «Про громадські об'єднання» у 2012 році, який визначив правові засади діяльності об'єднань громадян і розширив можливості їхньої участі у виробленні та реалізації державної політики. Цей закон спростив процедури реєстрації громадських організацій, а також визнав за ними право брати участь у консультаціях і громадських експертизах [50].

Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року затвердила Положення про Державну інформаційну систему електронних звернень громадян, яке визначає базові принципи створення, впровадження та

експлуатації цієї інфраструктури. Державна система електронних звернень покликана забезпечити прийом електронних документів від громадян до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, створити прозорий механізм обліку звернень і контроль за вирішенням порушених у них питань. Система також має на меті підвищити оперативність реакції органів влади та надати громадянам інструмент для контролю за ходом розгляду їхніх звернень [57].

Функціональною особливістю системи є надання заявникові можливості в режимі online відслідковувати статус звернення на кожному етапі його опрацювання – від реєстрації до прийняття остаточного рішення. Такий механізм підвищує відкритість адміністративних процедур і мінімізує інформаційну асиметрію між владою та громадянином. Нормативна база, що супроводжує систему, встановлює чіткі строки реагування та процедури обробки звернень; за несвоєчасну або формально невідповідну роботу передбачена відповідальність посадових осіб, що створює додаткові гарантії оперативного реагування та дисциплінує виконавчу вертикаль.

Окрему роль у формуванні відкритого інформаційного простору відіграє постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних». Документ окреслив вимоги до формату і структури наборів відкритих даних, визначив періодичність їх оновлення та порядок оприлюднення, а також заклав перелік базових наборів, обов'язкових для публікації [58]. Таким чином постанова закріпила практичні стандарти для органів влади щодо підготовки даних у машинозчитуваному вигляді та їх публічного доступу.

Подальше уточнення і розширення переліку даних відбулося в результаті оновлення постанови, внесеного 3 березня 2021 року (№ 407). Нова редакція доповнила Перелік наборів даних, зокрема розширивши обсяг інформації, яку мають оприлюднювати органи місцевого самоврядування. Це означало посилення вимог до муніципалітетів щодо відкритості: віднині місцеві

адміністрації зобов'язані систематично публікувати інформацію, що дозволяє громадянам і бізнесу отримувати актуальні дані про бюджетні процеси, майно, рішення органів влади, інвестиційні пропозиції, соціальні та адміністративні сервіси.

Значним кроком у розвитку електронної демократії стали зміни до Закону України «Про звернення громадян» 2015 року, якими запроваджено механізми електронних звернень та електронних петицій. Вони дали змогу громадянам подавати свої пропозиції та ініціативи через офіційні вебпортали органів влади, що сприяло зростанню прозорості та оперативності комунікації між владою і суспільством [47].

У 2016 році Указом Президента України було затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016–2020 роки, метою якої стало створення сприятливих умов для діяльності інститутів громадянського суспільства, розширення їхньої участі у формуванні державної політики, зміцнення партнерства між владою та громадськістю. Для реалізації положень Стратегії утворено Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства при Президентові України [42].

Подальший розвиток нормативно–правових засад участі громадян пов'язаний із розробленням Національної стратегії розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, яка передбачає вдосконалення процедур публічних консультацій, розвиток цифрових платформ участі, а також розширення можливостей залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень.

Повномасштабне вторгнення збройних сил Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року, стало каталізатором формування нових підходів та принципів взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю. Ці зміни спрямовані на ефективне вирішення соціально–економічних проблем держави, створення безпечного середовища для кожного громадянина, розвиток міжсекторальної співпраці та адаптацію нормативно–правової бази до умов надзвичайної ситуації.

Одним із ключових результатів такої взаємодії став Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», який передбачав тимчасове запровадження певних обмежень конституційних прав і свобод громадян з метою забезпечення національної безпеки та стабільного функціонування державних інституцій у надзвичайних умовах [48].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» запровадив низку процедурних змін, які суттєво обмежили традиційні форми взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства. Зокрема, ч. 10 статті 9 цього Закону передбачає, що під час дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово–цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також на дії їх посадових осіб, не поширюються загальні вимоги щодо оприлюднення проєктів нормативно–правових актів [60]. Це фактично означало, що більшість рішень приймалися одноосібно, без забезпечення відкритості та гласності процесу.

У цей період органи державної влади також призупинили надання відповідей на частину запитів та звернень громадян, мотивуючи це обставинами непереборної сили, незалежно від того, чи відбувалися безпосередні бойові дії на території відповідних громад. Крім того, постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно–комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» рекомендувала органам влади зупиняти або обмежувати роботу інформаційних, інформаційно–комунікаційних та електронних систем, а також публічних реєстрів [7]. Це призвело до значного обмеження доступу громадян до інформації та, у деяких випадках, до повного закриття веб–сайтів органів влади. Заходи пояснювалися необхідністю забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних працівників органів влади, що водночас зменшувало участь інститутів громадянського суспільства у контролі за діяльністю органів державної влади.

Введення воєнного стану також обмежило виконання Закону України № 2939 «Про доступ до публічної інформації» та положень щодо оприлюднення відкритих даних, передбачених постановою КМУ від 21 жовтня 2015 року № 835 [56]. Розпорядники інформації були зобов'язані публікувати лише ту інформацію, яка залишалася доступною на офіційних веб-ресурсах.

Особливі зміни торкнулися функціонування громадських рад, що регулюються постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996, з урахуванням змін від 16 серпня 2022 року. На період дії воєнного стану були встановлені такі положення:

- формування нового складу громадських рад здійснюється органом виконавчої влади лише через шість місяців після припинення або скасування воєнного стану;
- строки повноважень існуючих громадських рад автоматично продовжуються до моменту затвердження їх нового складу;
- орган виконавчої влади отримує право обмежувати доступ членів громадської ради до приміщень органу, залучення працівників до роботи ради та оприлюднення інформації про діяльність ради. При цьому обмежена інформація повинна бути опублікована протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Втім, не заважаючи на такі зміни, важливою подією стало прийняття закону України «Про публічні консультації», який було підписано Президентом України 17 жовтня 2024 року. Набрання чинності Законом прив'язане до завершення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні (введеного Указом Президента від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 та затвердженого Законом № 2102–IX) [61]. Загальна норма набуття чинності передбачає: Закон починає діяти через дванадцять місяців після дня припинення або скасування воєнного стану; однак пункт 4 розділу перехідних положень набирає чинності через шість місяців після такого припинення чи скасування.

Пункт 4 зобов'язує Кабінет Міністрів України та органи місцевого самоврядування протягом шести місяців з дати набрання чинності цього пункту

розробити, прийняти або оновити нормативні акти, які впливають із Закону, таким чином, щоб вони набрали чинності одночасно з повним вступом Закону в дію.

Закон має на меті упорядкувати процес залучення заінтересованих сторін до підготовки та прийняття рішень. Закон встановлює порядок проведення публічних консультацій на всіх етапах – від постановки проблеми до розроблення, формування та реалізації державної політики, а також у вирішенні питань місцевого значення. основною задачею є забезпечення узгодження публічних і приватних інтересів шляхом відкритого збору, опрацювання й публічного висвітлення та аналізу пропозицій заінтересованих сторін.

У статті 1 Закону визначено коло заінтересованих осіб. До них належать: громадяни України; громадські об'єднання; професійні та творчі спілки і їхні об'єднання; благодійні та релігійні організації; асоціації органів місцевого самоврядування; органи самоорганізації населення; неприбуткові товариства; суб'єкти господарювання та їхні об'єднання; організації роботодавців; саморегулівні організації; а також інші особи, права, свободи, інтереси чи обов'язки яких можуть бути зачеплені прийняттям відповідного рішення, або які виявили бажання брати участь у публічних консультаціях [13].

Публічна консультація визначається як процедура збору та опрацювання пропозицій заінтересованих сторін на етапах постановки проблеми, розроблення, формування чи реалізації державної політики або вирішення питання місцевого значення; результатом консультації є публічний аналіз отриманих пропозицій та оприлюднення висновків.

Закон встановлює коло суб'єктів, які уповноважені проводити публічні консультації. До них належать: народні депутати України й комітети Верховної Ради; Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади; органи влади Автономної Республіки Крим; органи місцевого самоврядування; державні колегіальні органи, що формують або реалізують державну політику; Національний банк України; інші державні органи у межах їхніх владних повноважень; а також

підприємства, установи, організації і саморегулівні організації – якщо вони виконують належні їм за законом владні функції.

Закон поєднує електронні та офлайн-формати консультацій. Зокрема, відповідно до статті 12, суб'єкти (зокрема Кабмін, міністерства, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші вказані в частині другій статті 5 суб'єкти) зобов'язані, окрім проведення електронних консультацій, проводити публічні обговорення у разі, якщо проєкт нормативного акта або рішення відповідає одному з наступних критеріїв:

1. Проєкт зачіпає конституційні права, свободи або обов'язки громадян;
2. Проєкт стосується інтересів територіальних громад або реалізації повноважень органів місцевого самоврядування;
3. Проєкт запроваджує нове регулювання в певній сфері суспільних відносин, що створює для заінтересованих сторін нові права чи обов'язки, надає пільги або встановлює обмеження;
4. Проєкт стосується питань фінансування, правового статусу, надання пільг або запровадження обмежень для громадських об'єднань, професійних чи творчих спілок, благодійних і релігійних організацій, асоціацій органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, інших непідприємницьких товариств, суб'єктів господарювання, їхніх об'єднань, організацій роботодавців чи саморегулівних організацій.

Окреме місце у правовому полі займає Закон України «Про місцеве самоврядування» [41], який визначає засади участі населення у вирішенні питань місцевого значення. На практиці ці норми реалізуються через ухвалення органами місцевої влади власних порядків проведення консультацій з громадськістю, що забезпечує інституціоналізацію діалогу між владою та громадянами на локальному рівні.

Правову основу відносин органів місцевого самоврядування та громадськості в системі також формують акти органів місцевого самоврядування. Зокрема, статuti територіальних громад належать до основних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Наприклад, дослідник О. Нагорнюк відзначає, що у статуті міста чітко окреслюються засади взаємовідносин між органами влади та членами територіальної громади. Це зумовлено тим, що чинне законодавство не містить детального опису всіх процедур місцевого самоврядування. Тому Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає можливість закріплення частини таких процедур саме у статуті громади, що забезпечує їхню конкретизацію та адаптацію до місцевих умов [33].

Як правило, саме у статутах територіальних громад закріплюються положення, що зобов'язують органи місцевого самоврядування залучати жителів громади до обговорення та прийняття рішень з питань місцевого значення. Варто відзначити, що в громадах, де влада демонструє відкритість і зацікавленість у співпраці з громадськістю, функціонують спеціальні Порядки проведення консультацій з громадськістю. Здебільшого ці документи створені за зразком Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

У Методичних рекомендаціях щодо розроблення Статуту територіальної громади підкреслюється важливість ухвалення Положення про консультації з громадськістю як невід'ємного додатка до Статуту. Такий документ покликаний врегулювати механізми участі мешканців громади у процесі прийняття рішень та забезпечити належний рівень відкритості й прозорості місцевого самоврядування.

Відносини органів місцевого самоврядування та громадськості часто включають особисті прийоми громадян представниками органів місцевої влади. Тому більшість органів місцевого самоврядування в Україні приймають відповідний документ – Порядок про організацію особистого прийому громадян. Так, Миколаївська обласна рада має свій Порядок організації та проведення особистого прийому громадян у Миколаївській обласній раді восьмого скликання, який було затверджено розпорядженням голови Миколаївської

обласної ради від 23 грудня 2020 року. Цей документ визначає основні вимоги до організації та проведення особистого прийому громадян у Миколаївській обласній раді. Відповідно до цього документу, «особистий прийом громадян у Миколаївській обласній раді проводиться головою обласної ради, першим заступником та заступником голови обласної ради» [65].

У 2021 році, в умовах пандемії COVID–19, місцеві ради України почали запроваджувати нові регламенти комунікації з громадянами. Так, Кам'янська міська рада ухвалила Порядок організації та проведення особистого прийому громадян міським головою із застосуванням відеоконференцзв'язку (Zoom) [64]. У документі детально визначено процедуру проведення особистого прийому, а його головною особливістю стало використання онлайн–формату – відеоконференцій у системі Zoom.

Варто зазначити, що такий формат спочатку виник як вимушений крок у відповідь на карантинні обмеження, проте з початком повномасштабної війни в Україні у 2022 році він набув ще більшого значення. В умовах воєнного стану та безпекових ризиків дистанційна форма комунікації дозволяє забезпечити безперервність діалогу між владою та громадянами, зберігаючи доступність посадових осіб для населення навіть у ситуаціях, коли очний прийом є неможливим або небезпечним. Таким чином, впровадження онлайн–прийомів стало важливим елементом адаптації місцевого самоврядування до кризових умов, сприяючи підвищенню відкритості влади та зміцненню довіри громадян.

Таким чином, розвиток нормативно–правових засад участі громадськості у прийнятті рішень публічного управління в Україні є поступовим і системним процесом. Його еволюція свідчить про прагнення держави створити дієві механізми співпраці з громадянським суспільством, підвищити прозорість і підзвітність органів влади, а також забезпечити реалізацію принципів демократії участі.

2.2. Форми та механізми взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні

Українське законодавство визначає низку форм взаємодії влади з громадою, серед яких: громадські ради, громадські слухання, громадські ініціативи, консультації, круглі столи, опитування громадської думки, організаційна діяльність громади, соціальний моніторинг, створення коаліцій та інші.

Форми роботи з громадянами поділяються на безпосередні, до яких належать публічне громадське обговорення та електронні консультації, та опосередковані, що передбачають, зокрема, вивчення громадської думки. Такий поділ дозволяє структурувати взаємодію влади з населенням залежно від рівня участі та безпосередності впливу громадян на процес ухвалення рішень [71, с. 113].

На сучасному етапі розвитку української державності органи державної влади та місцевого самоврядування застосовують широкий спектр механізмів для взаємодії з громадськістю. Серед них можна виділити:

- створення та функціонування дорадчих органів при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;
- проведення публічних консультацій із залученням громадськості, включаючи громадські обговорення, «круглі столи», диспути, конференції та інші форми дискусій;
- врахування пропозицій та рекомендацій громадян щодо діяльності органів виконавчої влади;
- фінансування статутної діяльності об'єднань громадян;
- участь керівників органів влади у телевізійних і радіопередачах із можливістю отримання зворотного зв'язку;
- застосування інтерактивних форм комунікації з населенням та інші сучасні технології взаємодії.

Серед перелічених механізмів найпоширенішим є інформування громадськості про діяльність органів влади. Зазвичай це здійснюється за власною ініціативою державних установ шляхом публікації інформації про результати їхньої роботи. Практично всі органи влади мають власні офіційні веб-сайти, проте рівень їхньої інтерактивності суттєво різниться. При цьому просте одностороннє інформування громадян за принципом «згори вниз» не забезпечує ефективної електронної демократії. Для повноцінної взаємодії веб-ресурси органів влади мають гарантувати зворотний зв'язок і стати платформою для справжньої комунікації між владою та громадськістю. Сучасний процес переходу від формату односторонньої інформації до двосторонньої взаємодії з населенням триває й нині.

На сучасному етапі органи влади України активно використовують цифрові платформи для комунікації з громадськістю, забезпечуючи двосторонній зв'язок і підвищуючи прозорість своєї діяльності. Наприклад, Миколаївська обласна рада активно взаємодіє з громадою через соціальні мережі. Її офіційна сторінка у Facebook забезпечує оперативне інформування про діяльність ради, а також дозволяє громадянам залишати коментарі та звернення. Працівники ради активно реагують на відгуки, що сприяє підвищенню ефективності комунікації. Крім того, обласна рада має сторінку в Instagram, орієнтовану на відео- та фото-контент, що дозволяє охопити ширшу аудиторію. Також функціонує YouTube-канал, на якому транслуються засідання ради та інші відеоматеріали, що сприяє більшій відкритості та доступності інформації для громадян [30].

Рівненська обласна рада також активно використовує цифрові канали для комунікації з громадськістю. Офіційний сайт ради надає доступ до проєктів рішень, протоколів сесій, петицій та інших документів, що забезпечує прозорість її діяльності. Крім того, рада має офіційні сторінки у Facebook та YouTube, де публікуються новини, відео та інші матеріали, що дозволяє громадянам бути в курсі подій та взаємодіяти з органом влади.

Ефективними методами співпраці громадськості та органів влади є громадська експертиза, громадський моніторинг, громадський контроль, суспільні розслідування, реалізація громадських ініціатив, застосування судових механізмів захисту, проведення петиційних кампаній, бойкотів, публічних акцій протесту та інших форм активного громадянського впливу.

Найбільш поширеною та системною формою взаємодії на сьогодні є діяльність громадських рад. Вони визначаються як колегіальні виборні консультативно–дорадчі органи, утворені з метою:

- забезпечення участі громадян у процесах управління державними справами;
- здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади;
- налагодження ефективної взаємодії між органами влади та громадськістю;
- врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Станом на кінець другого кварталу 2025 року громадські ради були створені при 62 органах виконавчої влади, проте їхня функціональність значною мірою варіюється в залежності від конкретного органу та регіону (додаток А).

Зокрема, громадські ради функціонують при 12 міністерствах, за винятком Міністерства агрополітики, МВС, Мінекономіки, Мінрозвитку, Міністерства культури та інформаційної політики, МОЗ та Міннац'єдності. Щодо інших центральних органів виконавчої влади, громадські ради утворені при 30 структурах, за винятком ДПС, Укртрансбезпеки, Держгеокадастру, Адміністрації судноплавства, Держслужби у справах дітей, ДАЗВ, Держенергоефективності, Держенергонагляду, Держатомрегулювання, ДАРТ, ДІАМ, Агентства відновлення, Антимонопольного комітету, Національної поліції, Українського інституту національної пам'яті, Національної комісії зі стандартів державної мови та Фонду державного майна.

На регіональному рівні громадські ради функціонують при 19 обласних державних адміністраціях та Київській міській державній адміністрації. Водночас у Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано–Франківській та Львівській обласних адміністраціях громадські ради не сформовані або не функціонують через різні причини, зокрема через рішення судових органів або дострокове припинення повноважень.

Варто зазначити, що при ДРС, Держстаті та Держекоінспекції громадські ради формально утворені, проте фактично не діють у зв'язку з умовами воєнного стану. Протягом другого кварталу 2025 року установчі збори з формування складу громадських рад не проводилися, керуючись положеннями підпункту 1 пункту 8 постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996 [17].

Дострокове припинення повноважень громадських рад спостерігалось у низці органів: у 2022 році – при Держрезерві, Адміністрації судноплавства та Держенергоефективності; у 2023 році – при Держатомрегулюванні; у 2024 році – при Львівській ОДА; у I кварталі 2025 року – при ДАЗВ [17].

В Україні органи влади активно використовують механізм громадської експертизи як одну з ключових форм взаємодії з громадськістю. Громадська експертиза надає інститутам громадянського суспільства можливість не лише брати участь у формуванні державної політики в різних сферах, а й здійснювати контроль за її реалізацією. Фактично, постанова Кабінету Міністрів України № 976 запроваджує правовий механізм, який забезпечує реалізацію конституційного права громадян на участь в управлінні державними справами, закріпленого статтею 38 Конституції України.

Процедура громадської експертизи дозволяє оцінювати ефективність діяльності органів виконавчої влади та посадових осіб, контроль за виконанням державних програм, законність використання бюджетних коштів, якість надання адміністративних послуг та дотримання чинного законодавства. Таким чином, громадська експертиза є інструментом, що не лише дає оцінку діяльності органу влади, а й надає можливість впливати на його політику або на процес реалізації ухвалених рішень.

У статті 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» йдеться про право територіальних громад проводити громадські слухання [41]. Під час таких слухань члени громади можуть зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами органів місцевого самоврядування, заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до компетенції місцевого самоврядування. Законодавство встановлює, що громадські слухання проводяться щонайменше один раз на рік, а пропозиції, що виникають у їх результаті, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади, що надає органам місцевого самоврядування певну автономію у визначенні процедури з урахуванням особливостей конкретної громади.

На прикладі Києва стаття 13 Статуту територіальної громади міста визначає, що громадські слухання можуть проводитися як на загальноміському рівні, так і у межах окремих районів або мікрорайонів. Громадські слухання організовуються з обов'язковим залученням депутатів, посадових осіб місцевого самоврядування, представників органів самоорганізації населення, політичних партій, громадських організацій, а також керівників підприємств, чий повноваження стосуються предмета обговорення. Про проведення слухань громадськість повідомляється не пізніше ніж за 10 днів через ЗМІ, а пропозиції вважаються внесеними, якщо за них проголосувало понад половину учасників. Відповідні органи місцевого самоврядування зобов'язані у десятиденний термін після слухань інформувати членів громади про результати.

Додатково, Київська міська рада затвердила Положення про порядок проведення громадських слухань, яке деталізує етапи ініціювання, підготовки та проведення слухань, а також порядок врахування їх результатів при формуванні рішень міської ради, виконавчих органів та структурних підрозділів. Аналогічні положення існують у Статуті територіальної громади м. Львова, де визначено, що слухання можуть стосуватися локальних або загальноміських питань, і для їх ініціювання необхідна підтримка певної кількості повнолітніх членів громади

(від 75 до 500 залежно від масштабу слухань). Положення регламентує також порядок участі у слуханнях представників органів влади та юридичних осіб, які здійснюють діяльність на території громади.

Консультації з громадськістю виступають ключовим інструментом забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів влади в Україні, активно застосовуваним як на центральному, так і на місцевому рівнях. Вони спрямовані на встановлення системного та конструктивного діалогу між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та громадянами, підвищення якості рішень у сферах державного та суспільного життя з урахуванням громадської думки, а також створення умов для активної участі громадян у формуванні проектів рішень.

Консультації можуть здійснюватися у кількох формах: безпосередніх – публічне громадське обговорення та електронні консультації з громадськістю, а також опосередкованих – шляхом вивчення громадської думки. При цьому різні форми консультацій щодо одного й того самого питання можуть застосовуватися одночасно, що дозволяє забезпечити більш широкий та комплексний зворотний зв'язок із громадськістю.

Український дослідник О. Зарічний у своєму дисертаційному дослідженні підкреслює, що консультації з громадськістю слід розглядати як форму участі громадян у здійсненні публічної влади, яка передбачає обговорення проектів рішень органів публічної влади за участю інститутів громадянського суспільства для підвищення якості та ефективності таких рішень. Водночас коло питань для консультацій має бути чітко визначеним та актуальним для потреб громади [14, с. 143].

У законодавчо встановленому порядку обов'язковими є консультації у формі публічних громадських обговорень або електронних консультацій щодо проектів нормативно-правових актів, що:

- зачіпають конституційні права, свободи та обов'язки громадян;
- впливають на життєві інтереси громадян, зокрема на стан навколишнього природного середовища;

- передбачають здійснення регуляторної діяльності у певній сфері;
- визначають стратегічні цілі, пріоритети та завдання у відповідних сферах публічного управління, зокрема державних і регіональних програм економічного, соціального та культурного розвитку, а також рішення щодо їх реалізації;
- стосуються інтересів територіальних громад, виконання повноважень місцевого самоврядування, делегованих органам виконавчої влади відповідними радами;
- регламентують порядок надання адміністративних послуг;
- визначають правовий статус громадських об'єднань, їх фінансування та діяльність; передбачають пільги або обмеження для суб'єктів господарювання та інститутів громадянського суспільства;
- стосуються присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності, закріплених за ними об'єктів права власності фізичних осіб, імен, псевдонімів, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій;
- регулюють витрачання бюджетних коштів, включно зі звітністю головних розпорядників за минулий рік.

Органи виконавчої влади проводили консультації з громадськістю у різний спосіб. Кабінет Міністрів України оприлюднив інформацію щодо проведених громадських консультацій за другий квартал 2022 року (рис.2.1).

**Консультації з громадськістю, проведені міністерствами та іншими
центральною органами виконавчої влади
у II кварталі 2025 року**

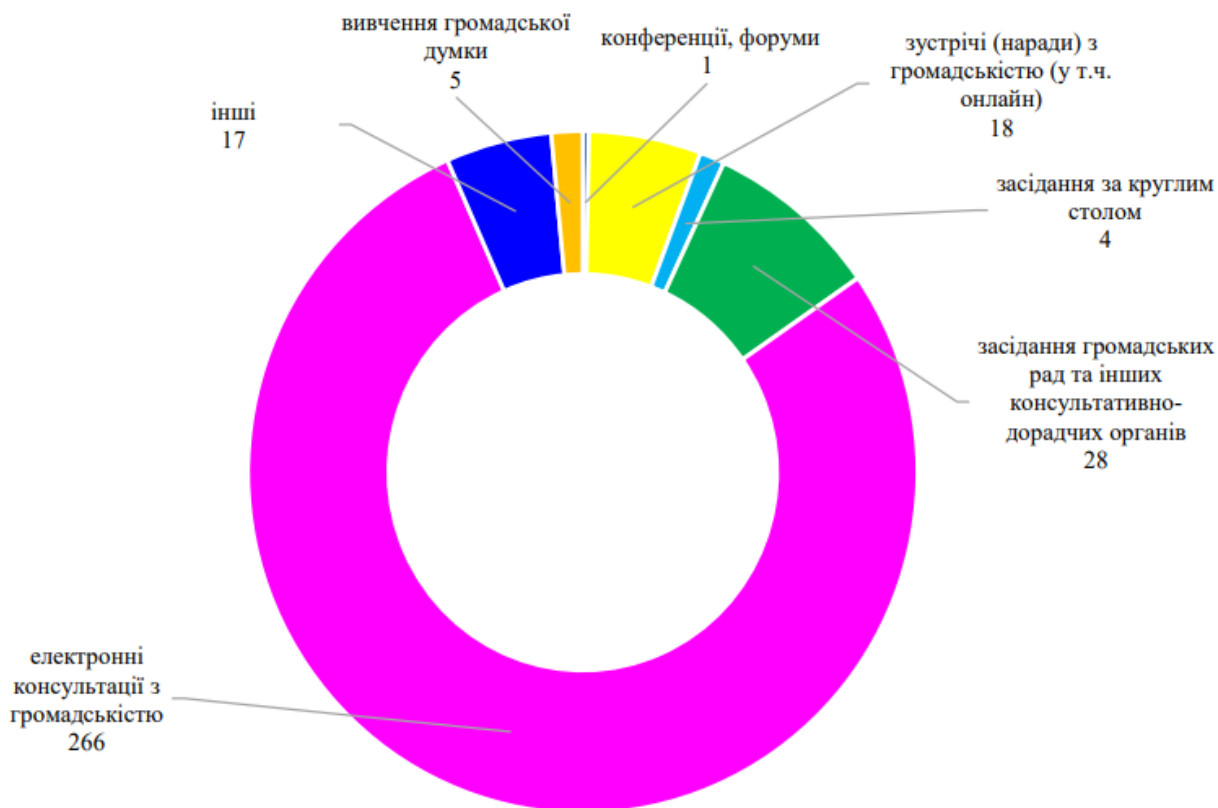

Рис. 2.1. Консультації з громадськістю, проведені міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади у II кварталі 2025 року [79]

Місцевими органами виконавчої влади (обласними, Київською міською державними (військовими) адміністраціями) у межах консультацій з громадськістю у II кварталі 2025 року в різних форматах проведено 185 заходів (діаграма 2), під час яких обговорено 185 питань (рис. 2.2.).

Рис. 2.2. Консультації з громадськістю, проведені місцевими органами виконавчої влади у II кварталі 2025 року [79]

З цієї інформації видно, що у другому кварталі 2025 року переважає формат електронних консультацій влади із громадськістю.

Сучасний розвиток електронних форм взаємодії між органами влади та громадськістю в Україні набирає значного масштабу. Однією з таких форм є проведення електронних консультацій, що дозволяє органам виконавчої влади залучати громадян до обговорення проектів рішень у дистанційному форматі. Для цього органи влади створюють на своїх офіційних веб-сайтах спеціальні підрубрики «Електронні консультації» у межах рубрики «Консультації з громадськістю».

Терміни, порядок оприлюднення проектів нормативно-правових актів та проведення консультацій регламентуються Законом України «Про доступ до публічної інформації» та Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Процес електронної консультації

починається з публікації повідомлення, яке, як правило, містить такі ключові дані:

- найменування органу влади, що проводить консультацію;
- назву проекту акту та стислий виклад основних положень;
- соціальні групи та зацікавлені сторони, на які поширюється дія рішення;
- потенційні наслідки реалізації рішення для різних категорій громадян та зацікавлених сторін;
- електронну адресу та строки подання пропозицій;
- контактний номер телефону для зворотного зв'язку;
- дані про відповідальну особу органу влади, яка координує консультацію;
- термін та способи оприлюднення результатів проведеного обговорення.

Окремо слід відзначити, що в Україні активно розвивається механізм електронних петицій, який закріплено у статті 23¹ Закону України «Про звернення громадян». Це право дозволяє громадянам звертатися до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, а також до органів місцевого самоврядування у формі електронної петиції. Подання електронних петицій можливе через офіційний веб-сайт відповідного органу або через веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку петиції [47]. Такий інструмент забезпечує безпосередню участь громадян у формуванні рішень та дозволяє органам влади оперативно реагувати на суспільні запити та ініціативи.

Сучасна практика електронних петицій в Україні передбачає чітко регламентований процес подання, збору підписів та розгляду звернень громадян. Для створення нової електронної петиції громадянин повинен спочатку авторизуватися на відповідному вебсайті, обравши функцію «подати петицію». Без входу до системи доступ до форми створення петиції відсутній. Згідно з Порядком розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів

України, подати петицію можна через офіційний вебсайт «Єдиний вебпортал органів виконавчої влади» (Урядовий портал) або через вебсайт громадського об'єднання, яке має технічну можливість організувати збір підписів громадян.

Авторизація здійснюється за допомогою засобів електронної ідентифікації, таких як електронний підпис або система BankID. Після підтвердження особи користувач розміщує текст петиції, у якому необхідно чітко викласти суть звернення та зазначити прізвище, ім'я, по батькові ініціатора й електронну адресу [24]. На вебсайті органу чи громадської організації обов'язково вказується дата початку збору підписів, загальна кількість громадян, які підтримали петицію, та перелік підписантів. Якщо петиція не відповідає встановленим вимогам, її оприлюднення не відбувається, а автор отримує повідомлення про причину відхилення у встановлений строк. Такий порядок гарантує прозорість процесу, достовірність даних та ідентифікацію кожного учасника.

Законодавство визначає додаткові вимоги до змісту петицій, адресованих Кабінету Міністрів. Текст звернення повинен містити чітко сформульовану суть, конкретні пропозиції або вимоги, а заголовок має коротко відображати основну ідею чи проблему. Після заповнення всіх необхідних полів і введення захисного коду автор натискає кнопку «створити петицію». Адміністратор вебсайту перевіряє її зміст та форму на відповідність вимогам Закону України «Про звернення громадян».

Якість та точність формулювань у петиції безпосередньо впливають на її ефективність: нечіткі або надмірно емоційні виклади можуть призвести до формальної відповіді органу влади без суттєвого реагування.

Під час збору підписів обов'язковими є такі умови: доступ до системи має бути безоплатним, реєстрація та підписання петиції – виключно особистою участю громадянина, а дата й час кожного підпису фіксуються автоматично. Тривалість збору підписів становить три місяці з моменту оприлюднення петиції. Якщо протягом цього часу не набрано необхідну кількість голосів, ініціатива розглядається як звичайне звернення громадян. У разі збору підписів через

вебсайт громадського об'єднання, після досягнення необхідної кількості підписів організація протягом наступного дня надсилає відомості про початок збору підписів, дату направлення петиції, загальну кількість і перелік підписантів, строки збору, а також контактні дані [45].

Для розгляду петиції на загальнодержавному рівні необхідно зібрати щонайменше 25 000 підписів. Петиції до органів місцевого самоврядування мають нижчі порогові значення залежно від кількості мешканців територіальної громади:

- до 1 000 осіб – 50 підписів;
- від 1 000 до 5 000 – 75 підписів;
- від 5 000 до 50 000 – 100 підписів;
- від 100 000 до 500 000 – 250 підписів;
- від 500 000 до 1 000 000 – 500 підписів;
- понад 1 000 000 – 1 000 підписів.

Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», петиції, що набрали необхідну кількість підписів, підлягають обов'язковому розгляду на сесії відповідної ради [41]. Результати розгляду, незалежно від позитивного чи негативного вирішення, оприлюднюються на офіційному вебсайті органу, до якого звернення адресовано. У разі потреби, якщо питання петиції вимагає внесення змін до законодавства, Президент, Кабінет Міністрів або народні депутати можуть ініціювати відповідні законопроекти.

Відкритість і прозорість процесу забезпечується зберіганням даних про кількість підписів та строки збору в офіційній інформаційній системі не менше трьох років, що дозволяє перевіряти достовірність збору голосів та аналізувати активність громадян у цифровому середовищі.

Так, Указ Президента України № 523 від 28 серпня 2015 р. затвердив порядок розгляду електронних петицій, адресованих Президентові України [53]. Працівники Департаменту з питань звернень громадян та доступу до публічної інформації опрацьовують звернення громадян, що надходять до Глави держави. Станом на 01.04.2025 опрацьовано 134 427 петицій (у першому кварталі 2025

року – 2 649), з них на 446 петицій надано відповідь Президента (у першому кварталі 2025 року – 13); триває збір підписів для 933 петицій, а 83 406 петицій у встановлений строк не набрали необхідної кількості голосів [16].

Відповідно до глави 36–1 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», порядок розгляду електронних петицій у парламенті включає чітку послідовність дій. Після офіційного отримання петиції Голова Верховної Ради зобов'язаний у триденний строк передати її на розгляд відповідного комітету, який відповідає за підготовку та попередній аналіз. Головний комітет розглядає петицію протягом 10 робочих днів, на засіданні обов'язково присутній автор петиції, який має право особисто представити суть звернення та аргументувати свої пропозиції. За потреби до обговорення залучаються представники Кабінету Міністрів, профільних міністерств, інших державних установ, громадських організацій та незалежні експерти.

Після розгляду комітет готує висновок із позицією щодо порушених проблем, можливих шляхів їх вирішення та доцільності подальших дій парламенту. За необхідності формулюється проєкт акта Верховної Ради – постанова, звернення або законопроект, що спрямовані на врегулювання питання, піднятого в електронній петиції [46].

Варто чітко розмежовувати електронні звернення та електронні петиції, хоча обидва інструменти адресуються органам влади і стосуються проблем або пропозицій щодо їх вирішення. Головна відмінність полягає у колі питань та процедурі їх розгляду. Електронне звернення зазвичай стосується особистих або індивідуальних проблем громадянина. Таке звернення не потребує збору підписів, розглядається органом влади так само, як усне чи письмове звернення, і його оприлюднення не є обов'язковим [37, с. 179].

Натомість електронна петиція може стосуватися будь-яких питань суспільного або державного значення. Вона обов'язково оприлюднюється на офіційному веб-сайті органу, якому адресована, протягом двох робочих днів, і її розгляд можливий лише за умови збору необхідної кількості підписів у визначений законодавством строк. Отже, ключові відмінності між цими

формами взаємодії влади з громадськістю полягають у: колі питань; процедурі оприлюднення; вимозі збору підписів.

Узагальнюючи, можна умовно поділити форми та механізми взаємодії публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості на дві групи (рис. 2.3.).

Рис. 2.3. Форми та механізми взаємодії публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості [сформовано автором]

Отже, взаємодія органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні здійснюється через різноманітні форми та механізми, що забезпечують участь громадян у процесах прийняття рішень і контроль за діяльністю влади. Найпоширенішими є громадські ради, консультації, громадські слухання, електронні консультації та петиції. Сучасні цифрові інструменти дозволяють забезпечити двосторонній зв'язок, прозорість та відкритість процесів управління, а також активізувати участь громадян у формуванні державної та місцевої політики.

Висновки до розділу 2

На основі викладеного у другому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

1. В Україні формування нормативно–правових засад взаємодії влади та громадськості є поступовим і системним процесом. Конституція та закони закріплюють право громадян на участь у формуванні органів влади, об'єднання в організації та контроль за їх діяльністю. Законодавчі акти, включно із Законом «Про звернення громадян», «Про публічні консультації» та законами про доступ до інформації, забезпечують прозорість, підзвітність і механізми участі громадян на всіх рівнях. Впровадження електронних звернень, петицій та онлайн–консультацій підвищує ефективність взаємодії між владою і суспільством. Місцеве самоврядування закріплює участь громадян через статuti громад і локальні порядки консультацій, а адаптація до надзвичайних умов, зокрема воєнного стану, демонструє гнучкість системи. Загалом, розвиток нормативної бази спрямований на зміцнення демократії участі, прозорості та довіри до органів влади.

2. Українське законодавство закріплює широкий спектр форм і механізмів взаємодії влади з громадськістю, що охоплюють як традиційні безпосередні форми участі – громадські слухання, обговорення, «круглі столи», громадські ініціативи, так і опосередковані – опитування, соціальний моніторинг та

громадську експертизу. Особливе місце займають громадські ради, що забезпечують колегіальну участь громадян у процесах управління, контроль за діяльністю органів виконавчої влади та врахування громадської думки під час формування державної політики. Сучасний розвиток цифрових технологій сприяє впровадженню електронних консультацій та петицій, які забезпечують оперативний і прозорий зворотний зв'язок між громадянами та органами влади. Електронні петиції дозволяють громадянам впливати на прийняття рішень на місцевому та загальнодержавному рівнях, а чітка процедура їх подання та розгляду гарантує прозорість і достовірність інформації.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Ключові проблеми взаємодії між органами влади та громадськістю в Україні

Незважаючи на законодавче закріплення принципів відкритості, прозорості та підзвітності публічної влади, взаємодія між органами влади та громадськістю в Україні залишається недостатньо ефективною. Цей процес ускладнюють як інституційні, так і соціально–політичні чинники, що перешкоджають повноцінній реалізації механізмів громадської участі у публічному управлінні.

Однією з ключових проблем є формальний характер залучення громадськості до ухвалення рішень. Хоча чинне законодавство передбачає інструменти участі – громадські слухання, консультації, громадські ради, електронні петиції тощо, – часто ці механізми застосовуються лише для виконання вимог нормативних актів, а не для реального врахування позиції громадян. Це породжує недовіру до влади та знижує мотивацію громадян до участі у процесах управління.

Наприклад, на сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно–правовий акт, який би комплексно регулював питання участі громадян в управлінні державними справами та встановлював чіткі правові й процедурні стандарти здійснення громадського контролю. Законодавча база залишається фрагментарною, що призводить до неоднокового тлумачення форм і механізмів участі громадськості у контролі за діяльністю органів влади. У результаті бракує уніфікованих правил, які визначали б права, обов'язки, відповідальність і принципи взаємодії між державними структурами та громадянським суспільством.

Так, у законопроекті «Про громадський контроль» № 6246 від 11 жовтня 2004 року громадський контроль пропонується тлумачити як систему правових, організаційних та інформаційних заходів, спрямованих на забезпечення дотримання органами державної влади й місцевого самоврядування норм Конституції та законодавства України (ст. 1) [68]. Подібний підхід реалізовано й у законопроекті «Про громадський контроль за використанням та охороною земель» № 2484а від 3 липня 2013 р., у якому громадський контроль розглядається як діяльність громадськості, спрямована на раціональне використання земельних ресурсів, запобігання порушенням законодавства, а також на їхнє своєчасне виявлення й усунення (ст. 1) [69, с. 338].

У законопроекті № 4697 від 14 квітня 2014 р. зроблено спробу конкретизувати форми громадського контролю, виокремивши серед них нагляд, перевірку та оцінку діяльності об'єктів контролю на предмет її відповідності вимогам законодавства та суспільним інтересам (ст. 3) [67]. Проте навіть цей документ не зміг створити цілісної системи, а радше повторював раніше запропоновані підходи.

У 2015 році Верховна Рада України отримала новий проект Закону «Про громадський контроль» [67], який визначав основні напрями державної політики у сфері реалізації права громадян і громадських об'єднань на здійснення контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їхніх посадових осіб. Однак і цей законопроект виявився недосконалим, містив значні прогалини та не відповідав потребам сучасної практики публічного управління, тому згодом був знятий із розгляду.

Однією з ключових перешкод ефективної взаємодії між органами влади та громадськістю в Україні є наявність низки організаційних і нормативних проблем, які знижують результативність публічних консультацій та інших форм громадської участі. Насамперед варто відзначити відсутність чітко регламентованих норм законодавства, що визначали б порядок і обов'язковість проведення публічних консультацій, особливо на місцевому рівні. У більшості випадків участь громади у процесах ухвалення рішень залежить від політичної

волі представників влади, їхньої зацікавленості у відкритому діалозі з громадськістю та готовності враховувати думку населення [69, с. 338].

Додатковим стримувальним чинником є відсутність окремого бюджету на організацію та проведення публічних консультацій, що робить їх проведення епізодичним і часто формальним. Органи місцевого самоврядування нерідко стикаються з дефіцитом фінансових ресурсів, через що консультації з громадськістю не розглядаються як пріоритетний напрям діяльності.

Ще однією проблемою є нестача спеціалізованих посадовців у структурі органів місцевого самоврядування, на яких би функціонально покладалися обов'язки з підготовки, організації та проведення публічних консультацій. Відсутність відповідальних осіб призводить до хаотичності цього процесу, формального підходу до взаємодії з громадськістю та недостатньої координації між різними підрозділами.

Крім того, цифрові можливості багатьох органів влади не відповідають сучасним вимогам, необхідним для ефективного проведення онлайн-консультацій, електронних опитувань чи громадських слухань. Недостатній рівень технічного забезпечення, відсутність зручних цифрових платформ, а також нерівний доступ громадян до інтернету суттєво обмежують можливості участі у процесах прийняття рішень.

Не менш важливою проблемою є сумнівна ефективність окремих форм громадських обговорень, які часто проводяться лише з метою дотримання формальних вимог, без подальшого врахування їхніх результатів у процесі ухвалення управлінських рішень. Це призводить до зниження довіри громадян до механізмів участі та створює відчуття імітації демократії.

Також спостерігається дефіцит відповідного інструментарію та фахових експертів, здатних навчати представників органів влади та місцевого самоврядування сучасним методикам проведення публічних консультацій. Відсутність системної підготовки кадрів у цій сфері гальмує розвиток культури відкритого врядування та ефективного діалогу між владою і громадою [72].

Як відзначає О. Ніцевич, у період дії воєнного стану в Україні запроваджено низку обмежень, які суттєво вплинули на можливості здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади. Зокрема, до статті 90 Закону України «Про Національну поліцію» внесено зміни, згідно з якими під час воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції тимчасово не здійснюється. Це означає, що громадяни фактично позбавлені можливості брати участь у розгляді скарг чи звернень, пов'язаних із діями поліцейських, а також ініціювати процедури публічного нагляду або моніторингу правоохоронних структур. Крім того, органи місцевого самоврядування втрачають право висловлювати недовіру керівникам підрозділів поліції, що знижує рівень підзвітності правоохоронних органів на місцях. Також обмежується доступ громадськості до відкритих електронних реєстрів та інших джерел публічної інформації, що ускладнює здійснення незалежного контролю за рішеннями та діями державних структур.

Подібні обмеження торкнулися й інших механізмів громадської участі. Наприклад, проведення громадської експертизи щодо окремих напрямів діяльності органів влади стало неможливим у повному обсязі. Зокрема, це стосується роботи Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, яке під час воєнного стану зосереджене на забезпеченні соціального та правового захисту осіб, звільнених із полону внаслідок збройної агресії проти України. В умовах війни громадська експертиза діяльності такого органу об'єктивно обмежується, адже пріоритетом стають оперативність рішень, безпека інформації та захист персональних даних [34, с. 12].

Українська дослідники С. Малаш та І. Вербицький, серед основних чинників неефективності громадських консультацій виокремлює небажання органів виконавчої влади враховувати пропозиції громадськості, низьку якість самих пропозицій, обмежене інформування населення про проведення консультацій, а також вплив корупційних практик, що унеможливають прозорість процесу ухвалення управлінських рішень. Аналогічні проблеми

простежуються й під час аналізу громадської думки: більшість громадян не вірять у дієвість консультацій, а сам процес часто сприймається формально [27].

Суттєві перешкоди у розвитку ефективних публічних консультацій виникають як з боку місцевих органів влади, так і з боку самої громади, що формує замкнене коло взаємної недовіри та пасивності.

З боку місцевої влади однією з головних проблем є відсутність щирого розуміння переваг інструментів публічних консультацій. Часто представники органів самоврядування сприймають участь громадськості як формальність або як загрозу власним управлінським рішенням, а не як ресурс для підвищення якості та легітимності політики. Відсутність глибокого усвідомлення значення діалогу з громадою призводить до того, що консультації, навіть якщо проводяться, мають декларативний характер і не впливають на результати ухвалених рішень. Додатковою проблемою є нерозуміння обома сторонами – і владою, і громадянами – реальної мети та очікувань від публічних консультацій, що знижує їхню ефективність і створює простір для взаємних звинувачень у бездіяльності чи маніпуляціях [72].

З боку громадськості соціальні чинники перешкод набувають ще більш виразного характеру. Недовіра до влади, що історично склалася через непрозорість управління та корупційні практики, зумовлює байдужість або відкритий скепсис громадян до участі у будь-яких ініціативах, які виходять від органів влади [73, с. 176]. Багато громадян не знають, як саме долучитися до процесу публічних консультацій, не володіють необхідними знаннями чи навичками для участі у громадських обговореннях. До цього додається неусвідомлення власних вигод від залучення до процесу прийняття рішень, оскільки громадяни часто не бачать прямого зв'язку між своєю участю та конкретними змінами у громаді.

Соціальною проблемою є також небажання брати на себе відповідальність за ухвалення політичних рішень, що має глибоке коріння у патерналістській політичній культурі, де влада сприймається як єдиний суб'єкт, відповідальний за розвиток громади. У результаті формується так звана «проблема безбілетника»,

коли громадяни уникають активної участі, сподіваючись, що хтось інший висловить позицію, візьме участь у слуханнях чи ініціює зміни. Така соціальна апатія підриває основи демократичної участі й послаблює інститути громадянського суспільства.

Ще однією суттєвою проблемою є низький рівень інституційної спроможності органів влади до комунікації з громадськістю. У багатьох органах відсутні фахівці, які професійно займаються публічними комунікаціями, громадськими консультаціями чи інформаційною відкритістю. Натомість превалює адміністративно–командний підхід до управління, що не передбачає широкого залучення громадян до вироблення рішень.

Недостатня поінформованість населення про існуючі форми участі у прийнятті рішень також є серйозною перепорою. Значна частина громадян не знає, яким чином можна ініціювати консультацію, подати електронну петицію чи долучитися до діяльності громадської ради. Це свідчить про потребу у підвищенні рівня громадянської освіти та розвитку культури участі [72].

Крім того, спостерігається асиметрія доступу до інформації. Попри дію Закону України «Про доступ до публічної інформації», частина органів влади продовжує обмежувати відкритість, зокрема через неналежне ведення офіційних вебсайтів, відсутність регулярних звітів або затягування відповідей на запити громадян. Це знижує рівень прозорості та підзвітності влади.

Окремої уваги потребує проблема інформування населення про діяльність органів влади. Незважаючи на вимоги законодавства щодо відкритості та прозорості, більшість офіційних вебсайтів органів влади, особливо місцевих, обмежуються мінімальним набором офіційних документів – нормативно–правових актів, кількома звітами або повідомленнями про роботу з громадянами. При цьому відсутня інформація про реальні форми взаємодії – громадські слухання, публічні консультації, круглі столи тощо. Такий підхід суттєво знижує довіру громадян і формує відчуття віддаленості влади від суспільства.

Вебсайти органів влади, а особливо місцевого саморядування, мають виконувати роль ключової комунікаційної платформи, що забезпечує

двосторонній зв'язок між владою та громадою, яка є отримувачем адміністративних послуг. Тому використання офіційного сайту лише як електронної «дошки оголошень» або архіву документів є неефективним і не відповідає сучасним принципам відкритого врядування. За умови належного наповнення та інтерактивного функціоналу офіційний вебресурс може стати потужним інструментом електронної демократії, що сприятиме розвитку прозорості, підзвітності та довіри до місцевої влади.

Слід відзначити, що інформація, яка подається для громадськості щодо процесів розроблення, ухвалення та реалізації управлінських рішень, часто є складною для сприйняття, перевантаженою термінологією й неадаптованою для широкої аудиторії. Це суттєво ускладнює комунікацію між владою та громадянами.

Науковці С. Телешун, О. Пухкал, В. Карлова, І. Рейтерович і С. Ситник наголошують на тому, що взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю у процесі формування та реалізації публічної політики залишається малоефективною. У своїх дослідженнях вони підкреслюють, що діяльність владних структур характеризується недостатньою відкритістю, надмірною бюрократизацією процедур та низьким рівнем взаємної довіри між владою й суспільством [76].

Дослідники зазначають, що під час ухвалення управлінських рішень органи публічної влади нерідко ігнорують думки громадян, висловлені у процесі обговорень, консультацій, громадських слухань або експертиз. Бракує системного підходу до забезпечення зворотного зв'язку за результатами консультацій, а діяльність консультативно–дорадчих органів не завжди сприяє реальному залученню громадян до процесів управління. Партнерські відносини між владою та громадськістю, які мають бути найвищою формою взаємодії, усе ще перебувають на етапі становлення.

Аналізуючи функціонування консультативно–дорадчих рад при органах влади, згадані вчені роблять висновок, що їхня ефективність часто знижується через затягування процесу формування, а також через випадки використання цих

рад в інтересах окремих посадовців або політичних сил. Такі ситуації суперечать початковим принципам їхньої діяльності й підривають довіру до цього формату взаємодії між владою та суспільством.

Суттєвим викликом залишається також низький рівень довіри до органів публічної влади, зумовлений попереднім досвідом корупції, непрозорих процедур прийняття рішень та неефективного використання бюджетних ресурсів. Низький рівень довіри унеможливорює конструктивний діалог і партнерство між владою та суспільством.

Не менш важливою є проблема нерівності можливостей між великими міськими громадами та сільськими територіями у сфері взаємодії з владою. У сільських громадах бракує ресурсів, цифрової інфраструктури та кваліфікованих кадрів для організації ефективних публічних консультацій і комунікацій.

Серед новітніх викликів варто відзначити цифрову нерівність. Хоча електронні інструменти участі – такі як е–звернення, е–петиції, онлайн–консультації – значно розширили можливості громадянського впливу, їх ефективність обмежена через нерівний доступ населення до цифрових технологій, особливо у сільській місцевості та серед старших вікових груп.

Не зважаючи на те, що електронні звернення та електронні петиції сьогодні набирають своєї популярності, та є досить непоганою альтернативою традиційних каналів комунікації між громадськістю та владою, ці інструменти взаємодії також мають низку проблемних аспектів. Так,

Однією з ключових проблем функціонування системи електронних петицій в Україні є вимога обов’язкової ідентифікації авторів. Згідно із Законом України «Про звернення громадян», особа, яка створює петицію, повинна зазначити своє прізвище, ім’я, по батькові та електронну адресу. Водночас, відповідно до пункту 4 статті 231 цього ж закону, повну відповідальність за зміст електронної петиції несе її автор (ініціатор) [47]. При цьому надання будь–яких інших персональних даних, які б дозволяли точніше ідентифікувати особу, не є обов’язковим, як і використання електронного цифрового підпису.

Такий підхід має подвійний ефект: з одного боку, він спрощує процедуру подання звернення, але з іншого – створює певні ризики для достовірності системи. Зокрема, існує можливість маніпуляцій або подання петицій від імені інших осіб. Оскільки інформацію про ПІБ багатьох громадян легко знайти у відкритих джерелах мережі Інтернет, це відкриває можливості для неправомірного використання персональних даних. Таким чином, обов’язкова ідентифікація, попри свій намір посилити відповідальність, може водночас стати чинником уразливості системи, ставлячи під сумнів автентичність поданих петицій.

Проблему недосконалості механізму ідентифікації користувачів підкреслюють і дослідники О. Лялюк, К. Купріна та І. Олексенко. Вони зазначають, що на рівні центральних органів влади ситуація частково врегульована завдяки використанню BankID чи електронного цифрового підпису, які забезпечують належну перевірку особи. Натомість у більшості органів місцевого самоврядування процедура ідентифікації є значно слабшою: користувачам часто достатньо вказати лише адресу електронної пошти, без будь-якої офіційної верифікації. Це створює сприятливі умови для фальсифікацій, появи «фейкових» акаунтів і неможливості визначити справжнього автора петиції, що ускладнює об’єктивний розгляд таких звернень [26].

Важливою проблемою залишається також недостатня координація між органами публічної влади та громадськими інститутами. Часто ініціативи громадських організацій не інтегруються у державні чи муніципальні програми, а результати консультацій не мають реального впливу на управлінські рішення.

Отже, взаємодія між органами влади та громадськістю в Україні поступово розвивається, однак потребує подальшого вдосконалення, адже має низку вагомих проблем (таблиця 3.1.).

Таблиця 3.1.

Проблеми взаємодії між органами влади та громадськістю в Україні

Найменування проблеми	Сутність проблеми	Негативний вплив/наслідки
Недосконалість та фрагментарність національного законодавства	Відсутній єдиний нормативно–правовий акт, який би комплексно регулював питання участі громадян в управлінні державними справами та встановлював чіткі правові й процедурні стандарти здійснення громадського контролю. Зокрема, відсутній закон «Про громадський контроль». Законодавство не визначає чітких процедур і строків проведення консультацій на місцевому рівні.	Фрагментарна співпраця між владою і громадськими організаціями. Зниження довіри громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування
Організаційно-інституціональна	Формальне ставлення органів влади до співпраці із громадськістю, громадян. Органи місцевого самоврядування не мають відповідної посадової особи, яка відповідає за консультації з громадськістю та інші форми взаємодії. Органи влади не завжди мають фінансування на організацію громадських консультацій, опитування громадської думки тощо.	Зниження довіри громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування. Зниження громадської активності.
Комунікативна	Закриття частини інформації на період дії воєнного стану. Недосконалість цифрових інструментів комунікації та недостатній технічний потенціал для онлайн-участі (низький рівень цифрової грамотності, цифрова нерівність, проблеми ідентифікації у системі е-петицій тощо)	Зниження громадської активності. Зменшення реальної участі населення у прийнятті рішень
Соціальна	Корупція та політична заангажованість або формалізм у роботі громадсько-консультативних ради. Низький рівень політичної культури суспільства та нерозуміння всіх механізмів участі населення у прийнятті управлінських рішень.	Зменшення реальної участі населення у прийнятті рішень. Апатія суспільства. Зниження легітимності дорадчих органів

Джерело: сформовано автором

Попри наявність законодавчих механізмів участі громадян, їх практична реалізація ще не завжди забезпечує належний рівень відкритості та партнерства. Подальший розвиток цієї взаємодії має ґрунтуватися на посиленні правових, організаційних і комунікаційних засад, що сприятиме підвищенню довіри й ефективності публічного управління.

3.2. Напрямки вдосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості

Для підвищення ефективності взаємодії між владою та громадськістю необхідно забезпечити неформальний, партнерський підхід, що передбачає активне використання адміністративних, організаційних, фінансових і кадрових ресурсів державних органів, та органів місцевого самоврядування, а також узгодженість їхньої діяльності на всіх рівнях управління. Лише системна та скоординована робота може забезпечити реальний вплив громадськості на процес прийняття рішень.

Насамперед, потрібно удосконалити інструмент інформування, який найбільше використовується у взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Під час воєнного стану в Україні спостерігається помітне зростання громадської активності – розширення волонтерського руху, консолідація зусиль інститутів громадянського суспільства, зростання запиту на участь у процесах публічного управління. Ці тенденції необхідно враховувати при розробленні державної політики.

У зв'язку з дією воєнного стану доцільно проводити роз'яснювальну роботу серед населення – публічні звернення, інформаційні кампанії, відеоповідомлення тощо – щодо чинних законодавчих обмежень стосовно громадської участі під час воєнного стану. Водночас важливо не зловживати такими обмеженнями. Їхнє застосування має бути доцільним, обґрунтованим і спрямованим виключно на забезпечення безпеки.

Так, невисвітлення окремих відомостей на офіційних державних інформаційних ресурсах може бути виправданим заходом безпеки. Проте повне припинення інформування громадськості, закриття офіційних сторінок чи відсутність актуальної інформації не можна вважати позитивною практикою – адже прозорість і відкритість держави залишаються ключовими чинниками довіри суспільства навіть у воєнний час.

У контексті воєнного стану важливо переглянути практику проведення закритих засідань органів місцевої влади. Надмірна закритість може створювати враження непрозорості й віддаленості влади від суспільства, що особливо небажано в умовах війни, коли громадяни очікують більшої відкритості, підзвітності та довіри.

Зокрема, органам місцевого самоврядування, доцільно розглянути можливість поєднання відкритого та закритого форматів проведення засідань. Зокрема, відкриті частини можуть бути присвячені обговоренню соціально–економічних, гуманітарних, фінансових та управлінських питань, які не становлять загрози національній безпеці. Такі засідання варто проводити з доступом для громадськості, представників засобів масової інформації або у форматі публічних онлайн–трансляцій.

Закритими ж мають залишатися лише ті частини засідань, де розглядаються питання обороноздатності держави, забезпечення безпеки регіонів, фінансування сектору оборони, а також інші питання, розголошення яких може створювати ризики для безпеки осіб або об'єктів критичної інфраструктури. Такий підхід дозволяє зберігати баланс між вимогами безпеки та принципами відкритого врядування.

Як зазначають автори дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» (О. Гроздік, Н. Черногуб, Ю. Гвоздович, В. Кебало, А. Петренко–Лисак), важливо забезпечити завчасне оприлюднення порядків денних засідань органів влади, їхніх виконавчих структур та комісій, а також своєчасне публікування протоколів, стенограм і відеозаписів відкритих частин засідань – не пізніше ніж через сім днів після ухвалення відповідних рішень. Це

сприяє підзвітності, прозорості та формує довіру громадян до влади навіть у кризових умовах [4].

Показовим прикладом є досвід Рівненської міської ради, яка впродовж дії воєнного стану забезпечувала онлайн–трансляції сесійних засідань на офіційному YouTube–каналі, обмежуючи лише питання оборонного характеру. Така практика може бути корисною не лише для місцевих рад, а й для органів державної влади загалом – з метою підтримання принципів відкритості, підзвітності та довіри громадян до рішень, що ухвалюються в умовах війни. Миколаївська обласна рада також має свій YouTube–каналі, на якому можна переглядати засідання ради та депутатських комісій.

Задля ефективного використання такого інструменту взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості, як громадський контроль, актуальним завданням є розроблення нового законопроєкту «Про громадський контроль», який би створив цілісну правову основу для здійснення громадського контролю. Такий документ має не лише дати чітке визначення самого поняття «громадський контроль» (або «участь громадян в управлінні державними справами»), а й визначити основні форми його реалізації, процедури та порядок їх здійснення, наслідки проведення контролю, а також права та обов’язки учасників цих процесів. Важливо, щоб новий закон закріплював принципи відкритості, відповідальності та підзвітності влади, встановлював стандарти прозорості взаємодії державних органів і громадськості, а також передбачав чіткі механізми відповідальності за порушення встановлених вимог. Це дозволить створити реальний інструмент громадського впливу на державну політику, зміцнити демократичні інститути та підвищити довіру суспільства до влади.

Одним із ключових напрямів удосконалення діяльності органів влади у сфері взаємодії з громадськістю є створення ефективної та результативної системи роботи громадських рад. Сам інститут громадських рад був запроваджений в Україні у контексті реалізації євроінтеграційного курсу, адже формування таких дорадчих органів відповідає вимогам Європейського Союзу

щодо розвитку демократичних інституцій та забезпечення їх стабільного функціонування. Для країн, які прагнуть інтегруватися до європейського співтовариства, наявність механізмів реальної участі громадян у формуванні та реалізації державної політики є одним із базових критеріїв демократичного врядування.

Громадські ради покликані стати дієвим посередником між суспільством і владою, інструментом комунікації, що дозволяє швидко реагувати на актуальні потреби громади та сприяти ухваленню виважених управлінських рішень. Завдяки тісній взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування ці структури здатні формувати зворотний зв'язок, який робить процес управління більш прозорим, підзвітним і орієнтованим на громадян.

З інституційної точки зору, громадські ради можна розглядати як невід'ємну складову соціальної інфраструктури українського суспільства. Їхнє основне призначення полягає у захисті прав і свобод людини, узгодженні суспільних інтересів, виявленні та задоволенні соціальних потреб громадян. Саме через ефективну діяльність таких рад можливо досягти реальної участі населення у виробленні рішень, що стосуються розвитку територіальних громад і держави в цілому. У цьому контексті громадські ради виступають не лише консультативним, а й демократизуючим елементом публічного управління, який сприяє формуванню довіри до влади та підвищенню якості публічної політики.

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на функціонування всіх інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських рад при органах державної влади. Зміни в організації їхньої діяльності стали не лише вимогою часу, а й необхідним заходом, обумовленим особливостями суспільних процесів у період війни. Така трансформація покликана забезпечити адаптацію громадських рад до нових умов, зберігаючи їхню ефективність і здатність сприяти взаємодії між владою та громадськістю навіть за обмежених можливостей.

Однак, попри певні обмеження участі громадськості у контролі за діяльністю державних органів, Україна послідовно продовжує реалізацію свого євроінтеграційного курсу та зміцнення демократичних засад управління.

Важливим свідченням цього став проведений 5 червня 2024 року в Києві другий розширений розгляд Керівного комітету Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки під назвою «Стійкість, відновлення та відбудова», у якому взяли участь представники громадськості [38].

Заходи, передбачені Планом дій, мають стратегічне значення для зміцнення інституційної спроможності України, сприяють післявоєнному відновленню, економічному розвитку та розбудові демократичних інститутів. Документ спрямований на підтримку процесів, пов'язаних із посиленням стійкості державних інституцій, забезпеченням захисту основоположних прав і свобод людини, а також створенням необхідних передумов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

План дій охоплює комплекс ключових напрямів співпраці між Україною та Радою Європи – від удосконалення державного управління та судової системи до підтримки демократичних реформ, розвитку місцевого самоврядування й розширення участі громадян у прийнятті рішень. Реалізація цих ініціатив здійснюється через проєкти, які координує Офіс Ради Європи в Україні, що гарантує системний підхід і прозорість процесів.

Особливий акцент у документі зроблено на розвитку місцевого самоврядування, адже саме на цьому рівні влада перебуває у безпосередньому контакті з громадянами та має найбільший вплив на вирішення їхніх щоденних проблем. Підсилення ролі місцевих органів влади та їх взаємодії з громадськістю визначено одним із пріоритетів сучасного етапу євроінтеграційних реформ, що сприятиме побудові в Україні ефективної, підзвітної та стійкої системи публічного управління [34].

Органам державної влади та місцевого самоврядування слід посилити увагу до роботи зі зверненнями громадян, зокрема тими, що подаються у формі пропозицій. Такі звернення є важливим інструментом прямої демократії, який забезпечує залучення населення до процесів публічного управління, сприяє відкритому діалогу між громадянами та владою й дозволяє впливати на формування та реалізацію державної політики на різних рівнях.

Для підвищення ефективності цього механізму доцільно врахувати кращі міжнародні практики. Зокрема, корисним для України може стати досвід Польщі, де законодавство передбачає можливість подання петицій в інтересах третьої особи. Такий підхід дозволяє звертатися до органів влади не лише від власного імені, а й на захист прав і потреб тих громадян, які не мають змоги зробити це самостійно.

Запровадження подібного інституту в Україні сприяло б розширенню доступу громадян до механізмів участі в управлінні державними справами. Це особливо важливо для соціально вразливих категорій населення – людей похилого віку, осіб з інвалідністю чи тих, хто перебуває у складних життєвих обставинах. Можливість подання звернення в інтересах іншої особи забезпечила б більш повну реалізацію конституційного права на участь у публічному житті, підвищила б рівень соціальної справедливості та довіри до влади.

Для підвищення ефективності інституту електронних петицій в Україні доцільно запровадити комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення правового регулювання, підвищення прозорості процесу та забезпечення належного рівня комунікації між громадянами й органами публічної влади.

По–перше, необхідно уніфікувати правове регулювання механізму електронних петицій, закріпивши в Законах України «Про звернення громадян» та «Про місцеве самоврядування в Україні» обов’язок місцевих рад розробляти власні регламенти розгляду петицій на основі Типового положення. У такому положенні мають бути визначені ключові процедурні аспекти – строки розгляду, мінімальна кількість підписів, порядок збору та фіксації голосів. Це забезпечить єдність підходів і прозорість процесу на місцевому рівні.

По–друге, слід стандартизувати процедури ідентифікації громадян шляхом обов’язкового використання електронного підпису або системи BankID. Такий підхід гарантує достовірність подання й підтримки петицій, мінімізує ризики фальсифікацій і підвищує рівень довіри до системи електронних звернень.

По–третє, варто запровадити законодавче визначення кола питань, щодо яких можуть подаватися електронні петиції. Це дозволить зосередити діяльність

органів публічної влади на розгляді звернень, що належать до їхньої компетенції, та підвищить ефективність ухвалення рішень.

По—четверте, необхідно вдосконалити механізми модерації електронних петицій. Йдеться про створення системи фільтрації та попереднього відбору звернень, які відповідають встановленим критеріям суспільної значущості, а також про недопущення публікації звернень із некоректним або образливим змістом.

По—п'яте, доцільно встановити чіткі вимоги до змісту відповіді органів влади на петицію. Вона має містити обґрунтоване пояснення суті звернення, посилання на відповідні норми законодавства, а також конкретні дії або рішення, які планується вжити для вирішення порушеного питання.

Крім того, слід розширити доступ до сервісу електронних петицій, забезпечивши належне функціонування офіційних веб—ресурсів органів місцевого самоврядування та надання детальних інструкцій користувачам щодо процедури подання звернень.

Реалізація цих заходів сприятиме формуванню ефективної, відкритої та уніфікованої системи електронних петицій, що підвищить рівень довіри громадян до інструментів електронної демократії та посилить їхню участь у процесі вироблення рішень на місцевому рівні.

Важливим напрямом удосконалення механізмів взаємодії держави та громадськості є підвищення рівня професійної компетентності як посадових осіб органів публічної влади, відповідальних за комунікацію з громадськістю, так і самих громадян у питаннях використання інструментів громадської участі у формуванні та реалізації державної політики. Необхідним кроком у цьому контексті є запровадження системної програми підвищення кваліфікації працівників органів державної влади з питань відкритого урядування та електронної участі.

Такі програми мають бути спрямовані на формування у державних службовців теоретичних знань про засади відкритого врядування, сучасні моделі електронної демократії, інструменти цифрової участі громадян, а також на

розвиток практичних навичок організації публічних консультацій, залучення громадськості до вироблення політики, підтримання ефективного зворотного зв'язку та реагування на електронні звернення. Підвищення професійної підготовки державних службовців у сфері комунікації із суспільством сприятиме формуванню довіри до держави, підвищенню прозорості управлінських процесів і реалізації принципів підзвітності.

Не менш важливим аспектом є підвищення рівня політичної культури та правової обізнаності громадян. Формування у населення знань про власні права, свободи й обов'язки має стати невід'ємною складовою сучасної громадянської освіти. У цьому контексті доцільно запровадити цілісну державну політику, спрямовану на розвиток правової компетентності, громадянської культури та культури участі в управлінні державними справами.

Водночас важливо постійно здійснювати оцінку ефективності взаємодії органів влади з громадськістю. Така оцінка має спиратися на низку ключових критеріїв, зокрема:

- рівень якості інформування громадян;
- ефективність проведення консультацій з громадськістю;
- ступінь залучення громадян до процесу формування політики;
- розвиток партнерських відносин між владою і громадськістю.

Аналіз зазначених показників повинен мати не лише кількісний, а й якісний характер, що дозволить глибше оцінити реальний рівень відкритості та дієвості комунікації. Ініціювати таку оцінку можуть як самі органи влади, так і представники інститутів громадянського суспільства. Головною умовою успішності цього процесу є узгодженість дій обох сторін і спільне прагнення до вдосконалення системи взаємодії держави та суспільства.

Можна визначити низку шляхів для удосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні (рис. 3.1.).

Шляхи удосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні

Доопрацювати законодавство, що регулює сферу взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості шляхом прийняття низки законів, зокрема – законів «Про громадські слухання», «Про місцеві ініціативи», «Про публічний контроль» та «Про загальні збори (конференції) членів територіальної громади за місцем проживання» – які мають створити чіткі, уніфіковані процедури, гарантії представництва та механізми відповідальності.

Встановити єдиний мінімальний стандарт процедурної прозорості. Усім органам влади зобов'язати публікувати порядки денні, матеріали до них і відеотрансляції/аудіозаписи відкритих частин не пізніше ніж за визначений строк до початку (наприклад, 7 днів) та протоколи – не пізніше ніж через 7 днів після засідань

Запровадити механізми відповідальності та контролю за виконанням вимог. Передбачити адміністративні санкції за невиконання обов'язку публічного інформування, перешкоджання громадському контролю або невиконання рішень, прийнятих у рамках встановлених процедур

Передбачити можливість подання ініціатив від імені третіх осіб, особливі механізми для вразливих груп (людей похилого віку, людей з інвалідністю, ВПО) та доступні формати участі. Для цього варто ретельно вивчити зарубіжний досвід

Внести зміни до Законів України «Про звернення громадян» та «Про місцеве самоврядування в Україні», передбачивши обов'язок місцевих рад розробляти єдині правила подання та розгляду електронних петицій. Вони мають визначати строки розгляду, мінімальну кількість підписів, порядок збору та оприлюднення результатів. Це забезпечить прозорість процедур і правову узгодженість на всіх рівнях влади.

Необхідно законодавчо закріпити обов'язкову авторизацію через BankID або електронний підпис при поданні та підтримці петицій. Це унеможливить фальсифікації, підвищить достовірність електронних звернень і зміцнить довіру громадян до системи електронної демократії.

Рис. 3.1. Шляхи удосконалення взаємовідносин органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні [складено автором]

Слід зауважити, що доопрацювання законодавства має поєднувати принципи відкритості, передбачуваності та антикорупційних гарантій, забезпечувати прозорі правила ініціювання й проведення процедур, стандарти ідентифікації учасників (включно з електронною ідентифікацією), та чіткі строки поводження з результатами громадської участі.

Отже, удосконалення взаємовідносин між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю є ключовою умовою зміцнення демократичного врядування в Україні. Навіть в умовах воєнного стану важливо забезпечувати відкритість, прозорість і підзвітність влади, сприяти участі громадян у процесах прийняття рішень та формуванні політики. Розвиток інститутів громадського контролю, удосконалення електронної демократії, створення дієвих громадських рад і впровадження кращих міжнародних практик підвищить рівень довіри до влади та ефективність публічного управління.

Висновки до розділу 3

На основі викладеного у третьому розділі матеріалу, автор приходить до наступних висновків:

1. Взаємодія між органами влади та громадськістю в Україні має позитивну динаміку розвитку, однак залишається сферою, яка потребує подальшого вдосконалення. Законодавство створює необхідні передумови для участі громадян у публічному управлінні, однак практика їх реалізації потребує більшої системності та узгодженості. Важливо забезпечити чіткі й уніфіковані процедури проведення громадських консультацій, слухань, експертиз, що сприятиме підвищенню прозорості та підзвітності влади. Не менш актуальним завданням є розвиток цифрових інструментів участі – електронних петицій, опитувань, онлайн-консультацій – які відкривають нові можливості для діалогу між владою та громадянами.

2. Удосконалення взаємовідносин між органами публічної влади, місцевого самоврядування та громадськістю є ключовим чинником зміцнення

демократичного врядування в Україні. Ефективна взаємодія потребує комплексного підходу, який поєднує правові, організаційні, комунікаційні та технологічні аспекти. Особливе значення має забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів влади навіть в умовах воєнного стану, коли підзвітність і довіра громадян до держави стають особливо важливими. Серед ефективних механізмів взаємодії – системне інформування громадськості, впровадження відкритих і закритих форматів засідань органів влади, розвиток інституту громадських рад та використання електронних петицій. Розвиток громадського контролю та законодавче закріплення чітких процедур участі громадян сприяють формуванню реального впливу суспільства на прийняття рішень. Підвищення професійної компетентності посадових осіб, а також рівня правової та політичної культури громадян дозволяє налагодити ефективний та партнерський діалог між владою та суспільством.

ВИСНОВКИ

Отриманні результати у процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Встановлено, що взаємовідносини між органами публічної влади, місцевим самоврядуванням та громадськістю є багаторівневим і багатофакторним процесом, який включає правові, організаційні, комунікаційні та соціально–політичні аспекти. Поняття «публічна влада» охоплює не лише державні та муніципальні органи, а й недержавні інституції, що виконують функції управління суспільством, що дозволяє розглядати публічну владу як складну систему, спрямовану на задоволення суспільних потреб і реалізацію загального інтересу. Місцеве самоврядування, у свою чергу, виступає важливим елементом демократичної системи, поєднуючи державні повноваження та громадську ініціативу, забезпечуючи право територіальних громад на самостійне прийняття рішень і реалізацію локальних політик. Громадськість як соціальна спільнота, що включає як зовнішні, так і внутрішні інститути, відіграє ключову роль у формуванні та оцінюванні політики, сприяє захисту прав і свобод громадян та забезпечує ефективний зворотний зв'язок із органами влади.

Принципи взаємодії органів публічної влади, місцевого самоврядування та громадськості – відкритість, прозорість, підзвітність, відповідальність, професіоналізм, компетентність, неупередженість, послідовність, доброчесність і підтримка двосторонньої комунікації – є фундаментальними для побудови ефективного та довірчого діалогу між владою та громадянами. Форми взаємодії між владою та громадськістю охоплюють широкий спектр інструментів: громадські слухання, консультації, експертні ради, публічні обговорення, електронні петиції, громадські ініціативи, спільні проекти, участь у розробленні нормативно–правових актів, діяльність громадських рад тощо.

2. З'ясовано, що у більшості країн світу органи влади активно використовують різноманітні механізми взаємодії з громадськістю, серед яких – інформування, проведення консультацій, організація зустрічей, подання запитів і

петицій громадянами, а також розвиток партнерських відносин. Особливої уваги заслуговує саме партнерство, яке розглядається як найвища форма взаємодії між владою та громадянським суспільством і широко практикується у державах Європейського Союзу. У ряді країн громадськість безпосередньо залучається до обговорення проєктів конституцій, а також до ухвалення ключових рішень у сфері формування державної політики.

Вагому роль у забезпеченні участі громадськості в управлінні державними справами відіграють консультативно–дорадчі структури, створені при органах державної влади. Характер діяльності таких органів у різних країнах має власну специфіку, що визначається політичною системою та принципами державного устрою. Поряд із традиційними інструментами взаємодії дедалі більшого поширення набувають інтерактивні форми співпраці, які базуються на використанні сучасних цифрових технологій і мережі Інтернет, що дозволяє зробити діалог між владою та громадськістю більш відкритим, оперативним і результативним.

3. За роки незалежності в Україні сформовано розгалужену нормативно–правову базу, яка забезпечує правові засади участі громадян у публічному управлінні. Її основу становлять Конституція України, закони України «Про звернення громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про громадські об'єднання», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», а також постанови Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та «Про затвердження Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики».

Ці нормативні акти визначили основні форми та механізми співпраці влади й громадськості, започаткували інституційні засади діяльності громадських рад, проведення консультацій, подання електронних петицій, забезпечення доступу до публічної інформації. Разом із тим, аналіз практики їх реалізації свідчить, що для досягнення реальної ефективності взаємодії необхідно посилювати дієвість

існуючих механізмів, забезпечувати їхню прозорість і підзвітність, а також розвивати цифрові інструменти участі громадян.

4. В Україні органи публічної влади застосовують широкий спектр механізмів взаємодії з громадськістю, серед яких – інформування населення, проведення консультацій з громадськістю, здійснення громадської експертизи, подання запитів і петицій до органів влади тощо. Найбільш усталеною та системною формою співпраці нині є діяльність громадських рад та інших консультативно–дорадчих органів, які забезпечують постійний діалог між владою та представниками громадськості.

Важливе місце серед механізмів участі посідає громадська експертиза, результати якої органи влади зобов’язані розглядати за участю її ініціаторів та, за можливості, враховувати у своїй роботі. Окрім цього, в Україні активно застосовується механізм консультацій з громадськістю, що може реалізовуватися у формі публічних обговорень, електронних консультацій чи опитувань громадської думки. У сучасних умовах, особливо в період воєнного стану та повоєнного відновлення, діалог між владою і громадськістю набуває стратегічного значення. Саме взаємна довіра, прозорість і спільна відповідальність за ухвалення рішень є запорукою ефективного управління, суспільної стабільності та стійкої демократичної трансформації України. Розвиток механізмів взаємодії влади та громадськості має розглядатися як пріоритет державної політики, спрямований на зміцнення демократії, підзвітності влади й активізації громадянської участі в управлінні державними справами.

5. Доведено, що серед ключових проблем взаємодії органів влади та громадськості слід виділити недосконалість чинного законодавства в цій сфері (зокрема, відсутність або неповне впровадження таких законів, як «Про громадські слухання», «Про місцеві ініціативи», «Про публічний контроль»), не повне використання потенціалу веб–сайтів та соціальних мереж органами публічної влади та місцевого самоврядування для інформування та взаємодії з громадянами. Серед інших проблем варто зазначити низьку соціальну активність

населення та недостатній рівень політичної та правової культури українських громадян. Війна наклала додаткові виклики на функціонування державних та місцевих органів влади, обмежила ресурси для організації консультацій з громадськістю, ускладнила залучення населення до активної участі та змусила адаптувати процедури взаємодії в умовах безпеки та мобілізаційних обмежень.

Задля вдосконалення взаємовідносин органів влади, місцевого самоврядування та громадськості в Україні варто:

- Доопрацювати законодавство у сфері взаємодії влади та громадськості, прийнявши закони «Про громадські слухання», «Про місцеві ініціативи», «Про публічний контроль» та «Про загальні збори членів територіальної громади». Законодавча база має забезпечити прозорі, уніфіковані процедури, гарантії представництва, механізми відповідальності та антикорупційні стандарти.

- Удосконалити механізми контролю та відповідальності за порушення процедур публічного інформування та громадського контролю. Забезпечити доступність участі для всіх груп населення, включно з вразливими категоріями (люди похилого віку, люди з інвалідністю, ВПО), а також можливість подання ініціатив від імені третіх осіб.

- Розвивати електронні форми взаємодії між владою та громадськістю, зокрема через використання соціальних мереж як інтерактивного каналу комунікації та вдосконалення роботи веб–сайтів органів влади.

- Удосконалити електронні петиції (встановити єдині правила на місцевому рівні, обов’язкову авторизацію через BankID або електронний підпис, визначити строки розгляду та порядок оприлюднення результатів).

- Необхідно підвищувати рівень політичної та правової культури громадян, щоб консультації з громадськістю були ефективними та приносили реальні результати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородін Є. Субсидіарність як основа розвитку взаємовідносин держави та суспільства в сучасній Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4. С. 16–21.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.; Т. 3: Загальна теорія права / [редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.]. 2017. 951 с.
3. Взаємодія влади та громадськості у процесі європейської інтеграції. URL: https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/71fcf9de889bdfa553eb70d73218b5be/asset-v1:Prometheus+ILAP101+2020_T1+type@asset+block/gromad_EC_1.pdf (дата звернення: 28.10.2025).
4. Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні. 2022. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43841.pdf> (дата звернення: 04.10.2025).
5. Гавкалова Н. Л., Грузд М. В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 10. С. 281–290.
6. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова КМУ України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2004-%D0%BF#Text>
7. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: постанова КМУ від 12 березня 2022 р. № 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).
8. Динник І. П. Міжнародний досвід ефективної взаємодії держави і громадянського суспільства та його імплементація в практику державного управління України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 143–148.

9. Докаленко В. В. Механізми взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 1 (28). С. 24–34. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-1.4>

10. Домбровський О.І. Участь громадськості у здійсненні публічного адміністрування на місцевому рівні: поняття та механізми забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/145>

11. Досвід взаємодії державних органів країн світу з інститутами громадянського суспільства, залучення громадськості до формування та реалізації державної політики, протидії корупції, забезпечення електронного урядування. URL: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGP-MFA.pdf (дата звернення: 29.09.2025).

12. Європейська хартія місцевого самоврядування м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 29.09.2025).

13. Закон України «Про публічні консультації» – підписано Президентом України. URL: <https://pon.org.ua/novyny/11503-zakon-ukrainy-pro-publichni-konsultacii-pidpysano.html> (дата звернення: 29.09.2025).

14. Зарічний О. А. Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 229 с.

15. Зяйлик М. Роль та значення функцій зв'язків із громадськістю у системі публічного управління. *Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування*. 2020. С. 33–49. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32396/2/monograph_PU_2020_TNTU_Ziailyk_MThe_role_and_value_of_public_33-49.pdf

16. Інформаційно–аналітичні матеріали за підсумками роботи Департаменту з питань звернень громадян та доступу до публічної інформації протягом першого кварталу 2025 року. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/appeals/informacijno-analitichni-materiali-za-pidsumkami-roboti-depa-145> (дата звернення: 12.10.2025).

17. Інформація про взаємодію органів виконавчої влади з громадськими радами протягом II кварталу 2025 року. *Кабінет міністрів України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_grom-rad/info-gromrad-ovv-2025-2.pdf (дата звернення: 12.10.2025).

18. Кириченко Ю. М. Щодо питання визначення поняття та призначення місцевого самоврядування України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 254–258.

19. Коврига О. С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2020. Т. 31(70). № 2. С. 109–114.

20. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР URL : [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96– %D0%B2% D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80) (дата звернення: 27.09.2025).

21. Кравцова З. С. Окремі аспекти взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 46–49. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/11.pdf (дата звернення: 06.10.2025).

22. Кравцова З. С. Теоретичні, правові та практичні основи громадського контролю за здійсненням державної влади в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. № 3(5). 2019. С. 89–104. URL: [https://maup.com.ua/assets/ files/expert/5/7.pdf](https://maup.com.ua/assets/files/expert/5/7.pdf) (дата звернення: 06.10.2025).

23. Ладонько Л.С., Михайловська О.В. Моделі взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства. *Відкриті еволюціонуючі системи: матеріали V Міжнародної наук.–практ. конф.*, 19–21 травня 2020 р., Київ, Україна: збірка праць. Київ : ТНУ імені В.І. Вернадського. 2020. С. 97–100.

24. Левченко А. Органи публічної влади: класифікація та ознаки. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. Том 2 № 3(3). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/issue/view/239> (дата звернення: 15.09.2025).
25. Лізаковська С.В. Європейські стандарти взаємодії між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства. *Public Administration and Regional Development*. 2020. № 8: Р. 422–444.
26. Лялюк О. Ю., Купріна К. Р., Олексенко І. І. Проблеми правового регулювання електронних петицій у сфері місцевого самоврядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. Випуск 1 (54). URL: http://pjbv.nuoua.od.ua/v1_2024/8.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
27. Малаш С. М. Напрями вдосконалення взаємодії з громадськістю органів виконавчої влади. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 249–352 . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_7_80 (дата звернення: 26.10.2025).
28. Маслова Я.І. Взаємодія громадськості з органами публічної ваді. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2023. № 3. URL: http://lsei.org.ua/3_2023/71.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
29. Мельник І. Моделі взаємодії влади та громадянського суспільства в країнах Європейського союзу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-68>
30. Миколаївська обласна рада: youtube-канал. *YouTube channel*. URL: https://www.youtube.com/channel/UC_Cww8ZrG8Wg_MtX5uJHThQ (дата звернення: 16.10.2025).
31. Мирна Н. В., Стасюк О. В. Теоретичні засади взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2024. № 2 (79). С. 165–183. <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-08>
32. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки: Указ Президента України від 26

лютого 2016 року № 8/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#Text> (дата звернення: 18.09.2025).

33. Нагорнюк О. Статут територіальної громади в сучасній практиці. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/statut-terytorialnoi-hromady-v-suchasni-praktytsi/> (дата звернення: 12.09.2025).

34. Ніцевич О. В. Проблеми комунікації між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 2. С. 10–14.

35. Озерна І., Шульга А. Щодо особливостей електронної петиції як інструменту взаємодії громади і влади. *Приватно–правові та публічно–правові відносини : проблеми теорії та практики : збірник матеріалів III Міжнар. конф.* Кропивницький: ДонДУВС, 2023. С. 326–329.

36. Офіційний сайт Парламенту Нової Зеландії. URL: <https://www.parliament.nz/en/> (дата звернення: 20.09.2025).

37. Пахнін М. Правові форми взаємодії між органами публічного управління та засобами масової комунікації. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. – № 6. С. 178–182.

38. План дій Ради Європи для України на 2023–2026 рр.: Керівний комітет оцінює перший рік його реалізації. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-action-plan-for-ukraine2023-2026-steerin> (дата звернення: 01.10.2025).

39. Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976. Офіційний вісник України. 2008. № 86. Ст. 2889.

40. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23 вересня 1997 року № 539/97–ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 49. ст. 299.

41. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97–ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.09.2025).

42. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

43. Про громадський контроль : проект Закону України від 13 травня 2015 р. № 2737–1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55101 (дата звернення: 19.09.2025).

44. Про медіа: закон України 13 грудня 2022 року № 2849–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849–20#Text> (дата звернення: 14.09.2025).

45. Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. № 457 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457–2016-%D0%BF#n8> (дата звернення: 20.09.2025).

46. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861–VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861–17> (дата звернення: 20.09.2025).

47. Про звернення громадян. Закон України від 02.10.1996 № 393/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#n28> (дата звернення: 20.09.2025).

48. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

49. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від 02.07.2015 р. № 577–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577–19> (дата звернення: 22.09.2025).

50. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

51. Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

52. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Закон України від 08.11.17 р. № 797–р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/page> (дата звернення: 20.09.2025).

53. Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28.08.2015 р. № 523/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015> (дата звернення: 20.09.2025).

54. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади: Указ Президента України від 1 серпня 2002 р. № 683. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/683/2002#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

55. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

56. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

57. Про затвердження Положення про Державну інформаційну систему електронних звернень громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 958. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/958-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

58. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України

від 21 жовтня 2015 року № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

59. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

60. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.09.2025).

61. Про публічні консультації: закон України від 20 червня 2024 року № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text> (дата звернення: 22.09.2025).

62. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

63. Типове положення про громадську раду при органі виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/10242020> (дата звернення: 23.09.2025).

64. Порядок організації та проведення особистого прийому громадян міським головою із застосуванням відеоконференцзв'язку (Zoom) Кам'янської міської ради. URL: https://kam.gov.ua/ua/st/pg/260321576216167_p11/ (дата звернення: 02.10.2025).

65. Порядок організації та проведення особистого прийому громадян у Миколаївській обласній раді восьмого скликання: розпорядження голови обласної ради від 23 грудня 2020 року № 220-р. *Миколаївська обласна рада: офіційний вебсайт*. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/poryadok-organizatsii-osobystogo-pryyomu-gromadyan> (дата звернення: 02.10.2025).

66. Положення про порядок проведення громадських слухань в місті Києві затверджено рішенням Київської міської ради від 12.11.2019 № 41/7614.

URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/poryadok-provedennya-gromadskyh-sluhan>.
(дата звернення: 10.09.2025).

67. Проект Закону про громадський контроль № 4697 від 14.04.2014 р.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50646 (дата звернення: 12.09.2025).

68. Проект Закону про громадський контроль № 6246 від 11.10.2004.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=19085 (дата звернення: 27.08.2025).

69. Пустовіт Ю.Ю. Правові засади громадського контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 336–339.

70. Рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо підвищення рівня залучення та участі до процесів прийняття владних рішень. Проект «Дослідження участі громадськості у процесах прийняття владних рішень у партнерських громадах проекту USAID «ГОБЕРЛА». URL: https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Grom_Rada/USAID/USAIDrecomended_OMS.pdf (дата звернення: 12.10.2025).

71. Русинюк М.М. Механізми взаємодії публічної влади та громадянського суспільства у процесі реалізації публічної політики України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 30 (69) № 4 2019. С. 111–116.

72. Свеженцева Ю.О. Методи, інструменти та технології партисипації: консультації із громадськістю. *Mdi*. 29 лютого 2024 року. URL: <https://www.mdi.org.ua/images/2024/02.2024/22.02/29-02-24-Presentation-OMS-USvezhentseva.pdf> (дата звернення: 07.10.2025).

73. Силантьєва І. В. Взаємодія політичної влади та громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. Doi: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.30>

74. Статут територіальної громади міста Києва затвердження рішенням Київської міської ради від 28 березня 2002 р. № 371/1805 (із змінами і

доповненнями). URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/status-terytorialnoyi-gromady-mista-kyueva>.

75. Статут територіальної громади м. Львова затверджений ухвалою міської ради від 07.12.2017 № 2667. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/79BC163468782E76C22581F60034FF08?OpenDocument) (дата звернення: 15.09.2025).

76. Телешун С., Пухкал О., Карлова В., Рейтерович І. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. *Ukrinform*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html (дата звернення: 20.09.2025).

77. Ундір В. О. Принципи взаємодії органів державної влади і громадських структур як основа гармонізації суспільства. *Ефективність державного управління : зб. наук. пр.* Вип. 3(64): у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України. В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 66-78. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217606>).

78. Чернюк С. В. Особливості формування партнерських відносин органів публічної влади і організацій громадянського суспільства/ *Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи : матеріали XII наук. інтернетконф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, 28 трав. 2021 р.* Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 48–52.

79. Як проводились консультації з громадськістю у II кварталі 2025 року. *Кабінет міністрів України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_konsult/zvit-2025-2-kva.pdf (дата звернення: 20.10.2025).

80. Czech Republic's Constitution of 1993 with Amendments through 2002. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2002.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

81. Recommendation CM/Rec (2009). 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: <http://www.coe.int/t/dgap/democracy/>

Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendatio
n%20 CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

82. Ustawazdnia 11 lipca 2014 r. Opetycjach. URL:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20140001195> (дата
звернення: 23.09.2025).

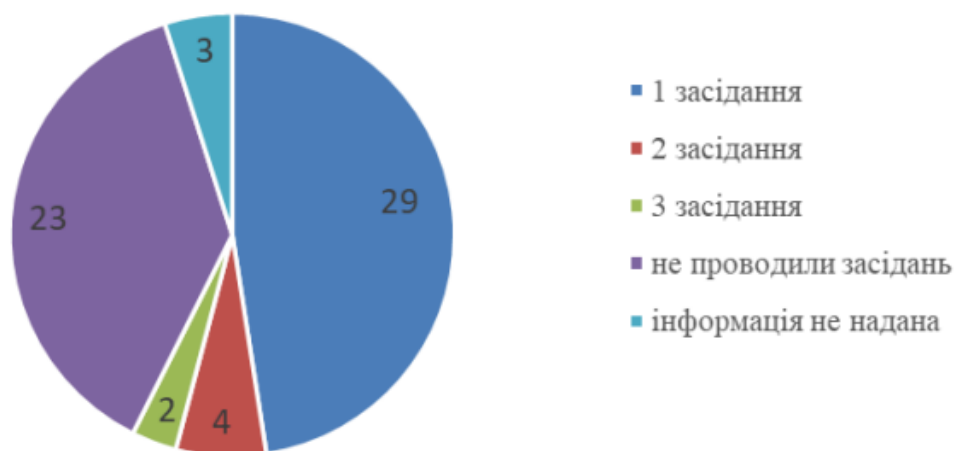
ДОДАТКИ

Додаток А

Кількість громадських рад станом на кінець II кварталу 2025 року

Кількість проведених громадськими радами засідань протягом II кварталу 2025 року

Джерело: [17]